

MAGYARORSZÁG

MEG NEM HALLOTT SEGÉLYKIÁLTÁSOK

**A nők nem kapnak megfelelő védelmet
a családon belüli szexuális erőszak ellen**

Az Amnesty International nemzetközi szervezet, amely az emberi jogok elismertetéséért küzd. Olyan világot szeretne, ahol minden egyes emberre vonatkoznak az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatában leírt jogok és a nemzetközi emberi jogi megállapodások.

Az AI kormányoktól, egyházaktól, ideológiáktól és gazdasági érdekektől független szervezet. Az Amnesty International több mint hárommillió tagból álló demokratikus globális mozgalom, amely tagdíjakból és egyéni adományokból tartja fenn tevékenységét.

A Meg nem hallott segélykiáltások – A nők nem kapnak megfelelő védelmet a családon belüli szexuális erőszak ellen c. jelentés először 2007 májusában jelent meg.

A jelentés publikálását követően az Amnesty International és civil partnerei létrehozták a KERET – Koalíció a Szexuális Erőszak Ellen a Túlélőkért együttműködést. A KERET – Koalíció a mai napig azért tevékenykedik, hogy a jelentésben szereplő ajánlások Magyarországon is valósággá válhassanak.

Jelen újrakiadás változatlan formában erősíti meg az Amnesty International azon megállapításait és ajánlásait, amelyek a nők elleni erőszak megszüntetése érdekében bemutatott jelentést, öt évvel ezelőtt életre hívták.

Első kiadás: 2007
Digitális újrakiadás: 2012 november
Borítókép © Craig Hull
© Amnesty International
AI Index: EUR 27/002/2007

Csatlakozz hozzánk, támogasd az Amnesty International munkáját!

aktivizmus@amnesty.hu

Amnesty International Magyarország

1064 Budapest, Rózsa u. 44.

amnesty.hu keretkoalicio.blogspot.hu

MAGYARORSZÁG

MEG NEM HALLOTT SEGÉLYKIÁLTÁSOK

A nők nem kapnak megfelelő védelmet a családon belüli szexuális erőszak ellen

Digitális újrakiadás, 2012 november

AI Index: EUR 27/002/2007

Amnesty International 2007

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	5
1. A nemi erőszak hatásai	7
Intim partner által elkövetett nemi erőszak	9
Az eredménytelenül záruló esetek nagy száma	9
Magyarország nemzetközi törvények előírta kötelezettségei	11
2. Elégtelen törvények a nemi erőszakkal kapcsolatban	12
3. Az igazságszolgáltatás és a jogorvoslat hiányosságai	15
Hiányos nyomozás	16
Előítéletek a rendőrségen	18
Előítéletek a bíróságokon	20
Az áldozatok és a tanúk elégtelen védelme	21
4. Hiányos adatok, hiányzó támogató szolgálatok	22
Hiányos adatok	22
Az érintett szakemberek speciális képzésének szükségessége	23
A támogató és segítő szolgálatok hiánya	24
5. Előítélet és stigmatizáció	27
6. Javaslatok a kormánynak	30
Módosítsa a vonatkozó törvényeket	30
Biztosítsa a megfelelő igazságszolgáltatást és jogorvoslatot	31
Biztosítsa a megfelelő szakmai normákat és a szakemberek képzését	31
Nyújtson megfelelő támogatást és szolgáltatásokat az erőszak túlélői számára	32
Tájékoztassa a nyilvánosságot és biztosítsa a megfelelő oktatást	33

„Húsz éve dolgozom bíróként, de az igazat megvallva én magam sem tennék feljelentést, ha megerőszakolnának. Nagyon nehéz, az eljárásrend, az attitűdök, a társadalmi konvenciók miatt. Mindent az áldozatnak kell védenie, bizonyítania.”

„Amikor elkezdett rendszeresen megverni, az apja azt mondta, hogy ez így van rendjén... Ha rendőrnek mondtam, az volt a válasz, hogy tegnap este normális volt, amikor együtt voltak a kocsmában... Ha barátnőnek panaszkodtam, a válasz az volt, hogy persze, mert tragikusan fogom fel a dolgokat... Volt, hogy megerőszakolt, de kinek mondhattam el? Senkinek, mert ez tabu falun!”

„Maga akar azokról a spinkókról beszélni, akiket behoznak ide és azt állítják, hogy megerőszakolták őket? ... 85 százalékuk kurva. Dugni akart, és megegyezési problémái támadtak. Nyíltan vagy titokban prostituáltak. Ezt egy szakember látja.”

„Kapóra jön ez a nőknek gyermekelhelyezési perekben. Bárki beverheti a saját fejét az asztalba!”

Bevezetés

A fenti mondatok – egy bíró, egy nemi erőszakot átélt nő és két, az Amnesty International által meginterjúvolt rendőrtiszt mondatai – jól mutatják, milyen akadályok tornyosulnak Magyarországon azok előtt a lányok és nők előtt, akik az igazságszolgáltatáshoz fordulnak, mert valaki megerőszakolta őket. A szexuális erőszak nagyon sok nő életét teszi tönkre a világ minden országában, s a bűnelkövetők felelősségre vonása minden kormány és társadalom számára kihívást jelent. Ám Magyarországon a kormányzatnak és az igazságügyi és büntetőrendszereknek még nagyon sok tennivalójuk van, ha szembe akarnak szállni azokkal az előítéletekkel, amelyek a nemi erőszakot vagy a szexuális erőszak más formáit átélő nők számára megnehezítik vagy egyenesen lehetetlenné teszik, hogy jogorvoslattal éljenek.

A nemi erőszakot illetve általában a szexuális bűncselekményeket leggyakrabban az áldozatok otthonában követik el, és az áldozat ismeri az elkövetőket: hiszen az elkövető leggyakrabban az áldozat férje, élettársa vagy korábbi partnere. Magyarországon mind ezidáig nagyon kevés felmérés és tanulmány készült a szexuális erőszakról, de becslések szerint csaknem minden harmadik nő szenvedett már el fizikai erőszakot a partnerétől. Az egyetlen viszonylag friss tanulmány a családon belüli fizikai és szexuális erőszakról, amelyben több mint 1000 nőt kérdeztek meg, azt mutatja, hogy a megkérdezettek 28%-a állítja: előfordult már, hogy a partnere megverte, és a válaszadóknak több mint 7%-a mondta azt, hogy a partnere

kényszerítette már öt erőszakkal szexuális kapcsolatra.¹

A nemi erőszak és a szexuális erőszak minden formája sérti a nők emberi jogait. A kormány felelőssége a magánszemélyek által elkövetett bűncselekmények esetében abban áll, hogy biztosítani kell, hogy a törvények és az eljárásokat szabályozó egyéb rendelkezések megfelelő keretet nyújtsanak a védelemhez, hogy ezeket megfelelően alkalmazzák is a nők védelme érdekében, és hogy az erőszakot elszenvedő nőket aktívan támogassák az igazságszolgáltatásban és a jogorvoslatban. Az államnak ezeket a kötelezettségeit tartalmazzák azok a nemzetközi emberi jogi törvények is, amelyek megtartása mellett Magyarország elkötelezte magát.

A kormány a közelmúltban tett néhány lépést a megfelelő irányba. 1997-ben megváltozott a Büntetőtörvénykönyv, és az új Btk. immár elismeri, hogy a házasságon belüli nemi erőszak is bűncselekmény. 2003-ban az országgyűlés határozatot fogadott el a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról.² Szintén 2003-ban született az Országos Rendőrfőkapitány **13/2003. (III.27.) ORFK Intézkedése a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására.**³

Ám a diszkrimináció és a tagadás, amellyel a nőknek továbbra is szembe kell nézniük, ha fel akarnak lépni a szexuális bűncselekmények elkövetői és a családon belüli bántalmazás ellen, azt mutatja, hogy Magyarországon hiányzik a politikai akarat, hogy az állam szembeszálljon az igen elterjedt, az igazságszolgáltatás rendszerét és az egész társadalmat átható előítéletekkel. Továbbra is fennáll az a követelmény, hogy az áldozatnak bizonyítania kell a fizikai ellenállást, és ugyanakkor jellemző maradt a késedelmes rendőri reakció is, valamint a képzett szakemberek és speciális szolgáltatások hiánya az igazságügyi és az egészségügyi rendszerben: ezek a tényezők mind csökkentik azok számát, akik feljelentést tesznek szexuális erőszakkal kapcsolatos bűnügyekben. Azok a lányok és nők, akiket megerőszakoltak, arra számíthatnak, hogy nem hisznek nekik és stigmatizálják őket.

Ez a jelentés megmutatja – részben megerőszakolt illetve családon belüli erőszakot túlélő nőkkel, illetve rendőrtisztekkel, bírakkal és emberi jogi szervezetek képviselőivel készített interjúkon át –, hogy milyen elterjedt az elhallgatás és a tagadás Magyarországon a szexuális erőszakkal, és különösen az intim partnerek által elkövetett szexuális erőszakkal kapcsolatban. Példákat nyújt arra, hogy az ilyen bűncselekmények romboló hatással vannak a nők életére, és hogy milyen nyíltan előítéletesek és diszkriminatívak a nőkkel szemben a törvények, a bünyügyi igazságszolgáltatási rendszer hivatalai és a támogató szolgálatok is. Megvizsgálja, milyen akadályok hátráltatják a nőket abban, hogy jogorvoslatért folyamodjanak, és megmutatja, milyen kötelességeket és feladatokat rónak a kormányra a nemzetközi törvények.

Az Amnesty International felszólítja Magyarországot kormányát, hogy tartsa tiszteletben, védje és

1 Tóth Olga: Erőszak a családban. TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok 12., Budapest, 1999.

2 45/2003. (IV. 16.) OGY határozat a családon belüli erőszak megelőzésére és hatékony kezelésére irányuló nemzeti stratégia kialakításáról. Lásd még a 115/2003. (X. 28.) OGY határozatot a társadalmi bűnmegelőzés nemzeti stratégiájáról (7.3. Családon belüli erőszak megelőzése).

3 Az Országos Rendőrfőkapitány 13/2003. (III.27.) ORFK Intézkedése a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására.

biztosítsa a nők jogait egyes törvények módosításával, azzal, hogy biztosítja a jogorvoslat lehetőségét és megvalósulását, és hogy megfelelő irányelveket, normákat dolgoz ki és képzéseket nyújt a szexuális bűncselekmények áldozataival dolgozó szakemberek számára. A kormány feladata az is, hogy megfelelő támogató szolgálatokat állítson fel a szexuális erőszak áldozatainak számára, hogy kutatásokat végezzen és adatokat gyűjtsön a lehető legjobb szabályozások kidolgozása érdekében, és hogy a nyilvánosság tájékoztatásával és felvilágosításával aktívan tegyen a társadalmi előítéletek ellen. A szexuális erőszakkal kapcsolatos bűnügyekkel éppen olyan komolyan szembe kell szállnia, mint más személyek ellen irányuló erőszakos bűncselekedetekkel. Amíg nem történnek hatékony lépések ezen a téren, a lányok és a nők Magyarországon továbbra sem élhetnek megfelelően azzal a jogukkal, hogy diszkriminációmentes fogadtatás nélkül fordulhassanak a bűnüldözési és az igazságszolgáltatási szervekhez jogorvoslatért.

1. A nemi erőszak hatásai

A nemi erőszak és a szexuális erőszak más formái romboló hatással vannak a nők életére. Azok a nők, akiket családon belül ér erőszak, amelynek gyakran része a nemi erőszak is, ugyanazt a fájdalmat és megalázottságot szenvedik el, és hasonló fenyegetettséget élnek meg, mint az erőszak más formáinak áldozatai. Lehetnek fizikai sérüléseik, érheti őket lelki bántalmazás, és ugyanúgy megtapasztalják a gyakran depresszióhoz vezető kiszolgáltatottságot. Ráadásul sokuk nem kap érzelmi támogatást senkitől, s így egyedül kell szembenézniük a sokféle közegben elterjedt mítoszokkal és előítéletekkel arról, hogy a nők a felelősek azért, ha intim partnerük bántalmazza őket.

A Magyarországi Női Alapítvány (MONA) úgy találta, hogy a kutatások és az eddigi szabályozások kevésbé vették figyelembe a nemi erőszak és a családon belüli erőszak átfedéseit.⁴ A MONA kutatóinak beszámolója szerint azok a nők, akiket családjukban bántalmaztak, a fizikai erőszakról részletesen beszámolnak, de a nemi erőszakról nem szívesen beszélnek, vagy csak nagyon röviden említik.⁵ Sok nemi erőszakot túlélő nő szégyenli, ami vele történt, és az idézett kutatás tanúsága szerint közülük kevesebben kértek segítséget, mint a fizikai erőszakot, bántalmazást elszenvedők közül.

Ezek a nők nagyon is jól tudják, hogy a nemi erőszak azon kevés bűncselekmény egyike, amelyben az áldozatot kezelik bűnösnek, amíg nem bizonyítja ártatlanságát, miközben a vádlottat ártatlannak vélelmezik, amíg be nem bizonyosodik bűnössége. Egy bírónő ezt mondta az Amnesty International-nek:

“Húsz éve dolgozom bíróként, de az igazat megvallva én magam sem tennék feljelentést, ha megerőszakolnának. Nagyon nehéz, az eljárásrend, az attitűdök, a

4 Rédei Dorottya, Sáfrány Réka, Tóth Herta: Családon belüli erőszak és bűnelkövetés: A családon belüli erőszak jelenségének kutatása női és férfi fogvatartottak körében. Kutatási összefoglaló. Magyarországi Női Alapítvány, 2005.

5 Rédei Dorottya, Sáfrány Réka, Tóth Herta: Családon belüli erőszak és bűnelkövetés: A családon belüli erőszak jelenségének kutatása női és férfi fogvatartottak körében. Kutatási összefoglaló. Magyarországi Női Alapítvány, 2005, 22-23. o.

társadalmi konvenciók miatt. Mindent az áldozatnak kell védenie, bizonyítania.”⁶

Bírósági ügyiratok, rendőrségi feljegyzések, vádiratok, interjúk és felmérések azt mutatják, hogy a családon belüli erőszak áldozatának kell bizonyítania, hogy sérelem érte, hogy nem ő provokálta ki a bántalmazást, és hogy jó oka volt nem elhagyni bántalmazó partnerét.

Még ma is erős előítéletek élnek azokkal a nőkkel szemben, akik családon belüli erőszaktól szenvednek vagy akiket megerőszakolnak. Egy közvélemény-kutatásban, amelyben csaknem 1200 embert kérdeztek meg 2006-ban, a válaszadók több mint 32%-a vélekedett úgy, hogy a nők felelősek azért, ha megerőszakolják őket: a férfiak csaknem 40%-a és a nők több mint 25%-a.⁷ A legtöbb megkérdezett úgy vélekedett, hogy a családon belüli erőszak fontos téma, de több mint 15%-uk azt gondolta, hogy a „kérdés el van túlozva”: a férfiak 23%-a és a nők csaknem 9%-a. Míg a megkérdezettek több mint 87%-a azt válaszolta, hogy az államnak kötelessége tenni a családon belüli erőszak ellen, kétszer annyi férfi gondolta úgy, hogy az államnak „nem volna szabad beleavatkoznia a családok életébe”, mint nő: a férfiak több mint 14%-a, illetve a nők több mint 7%-a. És csaknem kétszer annyi férfi gondolta azt, hogy ha egy férj szexuális együttlétre kényszeríti a feleségét, az nem nemi erőszak: a férfiak több mint 15%-a és a nők több mint 8%-a.

Rózsa nem kapott támogatást sem a barátaitól, sem a rokonaitól, noha a férje rendszeresen megverte és megerőszakolta – sőt, megpróbálták magyarázni és legitimálni az erőszakot, ahogyan az Amnesty International-nek elmondta:

„Három éve menekültem el a volt férjemtől. Nem volt semmim, csak a két gyerekem, mert még a ruháim is abban a házban és faluban maradtak, ahol laktam... Amikor elkezdett rendszeresen megverni, az apja azt mondta, hogy ez így van rendjén... Ha rendőrnek mondtam, az volt a válasz, hogy tegnap este normális volt, amikor együtt voltak a kocsmban... Nem is tudtam, hogy hova fordulhatok. Segélyvonalakat hívtam fel, ők legalább meghallgattak. Ők mondtak egy-két dolgot, de az ember ismerősnek szégyellte elmondani a gondját... Elfogadott tény, hogy az asszonynak túrnie kell! Mindig megkaptam, hogy neki papírja van róla, hogy a tulajdona vagyok, így azt kell tennem, amit ő akar. Volt, hogy megerőszakolt, de kinek mondhattam el? Senkinek, mert ez tabu falun! A törvényről nem hallottam akkoriban, pedig jó lett volna. Bár hova fordulhattam volna? Ha barátnőnek panaszkodtam, a válasz az volt, hogy persze, mert tragikusan fogom fel a dolgokat. Sok nő így gondolkodik.”⁸

---

6 Interjú, 2006. március 16. A jelentésben az interjúalanyok nevét kérésükre nem közöljük.

7 MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Intézet, 2006. Publikálatlan adatok. A MEDIÁN felajánlása az Amnesty International számára.

8 Interjú, 2006. március 8. A jelentésben a szexuális erőszak áldozatainak nevét megváltoztattuk.

Intim partner által elkövetett nemi erőszak

A szexuális erőszaknak két fő kategóriája van: az elkövető lehet idegen vagy ismert az áldozat számára. Magyarországon a támadók leggyakrabban az áldozatok házastársai, partnerei, barátai, iskolatársai, kollégái, illetve korábbi házastársai vagy partnerei.⁹ Míg más bűncselekmények esetében az esetek kétharmadában az áldozat nem ismeri személyesen az elkövetőt, a szexuális bűncselekmények esetében ez az arány éppen fordított: az ismertté vált szexuális bűncselekmények kétharmadát Magyarországon olyan emberek követik el, akiket az áldozat személyesen ismer.¹⁰

A nemi erőszak minden esetben romboló hatással van az áldozatra, de az intim partner által elkövetett nemi erőszak különösen traumatizáló, s ráadásul erről sokan nem vesznek tudomást. Az idegenek általi megerőszakolástól eltérően ez nem egy rendkívüli csapás, amely általában együttérzést vált ki az emberekből; az áldozatnak állandóan tartania kell a támadás megismétlődésétől, folyamatosan védtelennek érzi magát, sokan nem hisznek neki, és gyakran őt tartják felelősnek a támadásokért. Ilyen körülmények között az áldozatoknak nehezebb segítséget kérniük és gyógyulniuk. Egy erőszakot megélt nő szavaival:

„Hogy milyen az a bizonyos házasságon belüli nemi erőszak, amiről mostanában olyan sokat beszélnek? Bárki el tudja képzelni, aki filmen látott már olyat, hogy egy parkban, erdőben, a saját lakásán vagy bárhol máshol letepernek és megerőszakolnak egy nőt. Ugyanis a dolog pontosan úgy zajlik, mint bármilyen más nemi erőszak. Megragadják az ember haját, felpofozzák vagy ököllel arcba ütik, esetleg hasba rúgják, vagy egyszerűen egy kést szorítanak a torkához. Aztán lerántják a földre vagy egy ágyra, szétfeszítik a combját és beléhatolnak. (...) A különbség a filmekben mutatott és a házasságon belüli nemi erőszak között az, hogy mi nem síkíthatunk, mert a gyerekünk felébredhet a szomszéd szobában. Vagy az, hogy az egész közben ott van mellettünk a gyerekünk, félelemtől eltorzult arccal. Különbség az is, hogy mindezt az teszi velünk, akit egyszer szerettünk, akiben mindenkinél jobban megbíztunk. És persze különbség az is, hogy minderről azt állítják, hogy csak mi találjuk ki. Hogy hazudunk. Vagy ha nem, és tényleg létezik ilyen, akkor meg nem olyan nagy ügy... Gondolják ők.”¹¹

Az eredménytelenül záruló esetek nagy száma

Alapvető akadály a nők előtt, akik az igazságszolgáltatás szerveihez fordulnak, mert megerőszakolták őket vagy másféle szexuális erőszakot követtek el ellenük, hogy nagyon magas az eredménytelenül záruló esetek száma – sok az olyan eset, amely kihullik az eljárásból, és a bíróságig sem jut el. Az esetek számos stádiumban és sok okból elveszhetnek: előfordul, hogy a rendőrség nem azonosítja a támadót, vagy az áldozat úgy dönt, hogy nem tesz feljelentést, illetve nem vesz részt a továbbiakban az eljárásban. Az esetről születhet az a döntés is, hogy

9 Lásd Virág György: „A szexuális erőszak áldozatai a társadalomban és a büntetőeljárásban.” Belügyi Szemle, 1998/3., 39-50. o.

10 Virág György: „Szexuális bűncselekmények.” In: Áldozatok és vélemények II., Országos Kriminológiai Intézet, Budapest, 2004, 73. o.

11 Idézi Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakos bűncselekmények kontextuális megközelítésének jelentősége a büntető jogalkotásban és jogalkalmazásban. PhD disszertáció tervezet a kutatóhelyi vitához. Budapest, 2001, 96. o.

„hamis a feljelentés”. Az Amnesty International több rendőrtisztrel folytatott interjú után úgy találta, hogy sokuk azt hiszi: a nők gyakran hazudnak a nemi erőszakkal kapcsolatban – ez a hit még azok körében is elterjedt, akik a nemi erőszakkal kapcsolatos nyomozásokra specializálódtak. A rendőrök, az ügyészek vagy a bírók dönthetnek úgy, hogy nem áll rendelkezésre elég bizonyíték. Számos szakértő szerint az első és több szempontból legjelentősebb pont, ahol sok esetek elvész, az, hogy a nők nem is jelentik a rendőrségnek a nemi erőszakot.

Az eredménytelenül záruló esetek nagy számáról tanúskodnak a rendőrségi statisztikák is. Az Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ERÜBS) szerint 2005-ben a rendőrség 876 „nemi erkölcs elleni bűncselekményt” regisztrált: az esetek több mint 3%-ában úgy ítélték, hogy nem történt bűncselekmény; az áldozat az esetek csaknem 15%-ában úgy döntött, hogy nem tesz feljelentést; az esetek csaknem 74%-ában történt vádemelés. A 876 bűncselekményből 264 volt nemi erőszak: az esetek több mint 5%-ában úgy ítélték, hogy nem történt bűncselekmény; az áldozat az esetek több mint 19%-ában úgy döntött, hogy nem tesz feljelentést; az esetek csaknem 66%-ában történt vádemelés.¹²

Annak ellenére, hogy sok eset kihullik a rostán, Magyarországon azoknak az eseteknek az aránya, amikor elmarasztaló ítélet születik nemi erőszak és más szexuális bűncselekmények miatt, még mindig az egyik legmagasabb Európában: az esetek több mint felében születik elmarasztaló ítélet.¹³ Ám fontos megjegyeznünk, hogy Magyarországon sokkal kevesebb a feljelentés, mint más európai országokban. A 9 millió lakosú Svédországban például 2001-ben 1752 esetet jelentettek a rendőrségnek, míg Magyarországon a nyilvántartás szerint 2004-ben 803 „nemi erkölcs elleni bűncselekményről” történt bejelentés, 2005-ben pedig 876-ról.¹⁴ A feljelentések alacsony száma több tényezőnek tulajdonítható: annak, hogy a rendőrség nem megfelelően nyomoz és tagjai nem megfelelően képzettek, hogy az áldozatok nem kapnak elegendő támogatást a hivataloktól, illetve megfelelő szolgáltatásokat; hogy a nemi erőszakról és más bűncselekményekről szóló törvények nem megfelelőek, és hogy a nőknek elterjedt előítéletekkel kell szembenézniük, ha feljelentést tesznek szexuális bűncselekmények miatt. Csak a legerősebb, legnyilvánvalóbb esetek jutnak el a bíróságokig: amikor az áldozat súlyos sérüléseket szenved, illetve amikor a gyanúsított büntetett előéletű és alacsonyan iskolázott. Egy magyarországi nagyvárosban az egy év alatt bíróság elé kerülő tizenhárom esetből, amelyet az Amnesty International tanulmányozott, az elkövetőnek tíz esetben legfeljebb általános iskolai végzettsége volt.

A nemi erőszak áldozataival foglalkozó szakemberek gondolkodásában elterjedt előítéletek élnek a szexuális bűncselekmények elkövetőiről, illetve arról, hogy a nők gyakran hamisan vádolnak

---

12 Egységes Rendőrségi és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ERÜBS). Adatok a Legfőbb Ügyészségtől (2006. január 25. és március 10.).

13 Linda Regan és Liz Kelly: Rape: Still a Forgotten Issue, Briefing document for Strengthening the Linkages – Consolidating the European Network Project. Child and Woman Abuse Studies Unit, London Metropolitan University, 2003, 10. o.

14 Linda Regan és Liz Kelly: Rape: Still a Forgotten Issue, Briefing document for Strengthening the Linkages – Consolidating the European Network Project, Child and Woman Abuse Studies Unit, London Metropolitan University, 2003, 8. o.

valakit nemi erőszak elkövetésével. Két bíró is azt mondta az Amnesty International-nek, hogy tapasztalatuk szerint csak képzetlen és rossz anyagi viszonyok között élő emberek követnek el nemi erőszakot. Egyikük azt is kifejtette, hogy a nők könnyen megvádolhatnak valakit nemi erőszakkal vagy gyerekek molesztálásával, ha meg akarnak szabadulni alkoholista férjüktől. Ezeket a nézeteket erősen vitatják a szexuális erőszak áldozatainak segítséget nyújtó civil szervezetek, a NANE (Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen) Egyesület és a Habeas Corpus Munkacsoport, és cáfolja őket a TÁRKI által kiadott fentebb idézett tanulmány is: tapasztalataik szerint a nemi erőszak minden társadalmi-gazdasági csoportban előfordul.¹⁵

Magyarország nemzetközi törvények előírta kötelezettségei

Az 1980-as évek óta nemzetközi emberi jogi normák írják le, hogy az egyes államoknak milyen kötelezettségei vannak mindenki emberi jogainak tiszteletben tartására, védelmére és biztosítására. Hogy teljesítsék kötelezettségeiket és megmutassák elkötelezettségüket, az államoknak módosítaniuk kell a szexuális erőszakra és a nemi erőszakra vonatkozó törvényeiken, biztosítaniuk kell, hogy a nők megfelelően hozzáférjenek az igazságszolgáltatáshoz, megfelelő képzéseket kell biztosítaniuk a bíróságokon és a törvényvégrehajtásban dolgozók számára, támogató szolgálatokat kell létrehozniuk az áldozatok számára, kutatásokat végezni és adatokat gyűjteni, előírásokat és irányelveket készíteni a területen dolgozó szakemberek számára, iskolai oktatási programokat és a nyilvánosságot informáló kampányokat kell folytatniuk, és biztosítaniuk kell a megfelelő anyagi támogatást ezekhez a tevékenységekhez.

Az ENSZ Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogi Bizottsága:

*“[M]inden emberi jog háromféle, illetve három szinten megvalósítandó kötelezettséget ró a részes Államokra: hogy **tartsák tiszteletben** a jogokat, **védjék** és **biztosítsák** őket. Az jogok biztosításának kötelezettsége magában foglalja azt is, hogy segítsék és elősegítsék a jogérvényesítést, és nyújtsanak megfelelő ellátásokat.*

*A **tiszteletben tartás** köteleossége azt követeli meg, hogy az Állam ne sértse meg sem direkt, sem indirekt módon a jogot...*

*A **védelem** azt jelenti, hogy az Állam megfelelő intézkedésekkel akadályozza meg, hogy harmadik felek megsértsék a (...) garanciákat.*

*S végül a **biztosítás** köteleossége azt követeli meg, hogy az Állam fogadjon el megfelelő törvényi, adminisztratív, költségvetési, igazságügyi, tájékoztatással kapcsolatos és más intézkedéseket, hogy a rászoruló minden tekintetben élhessenek jogaikkal.”*

(14. sz. általános megjegyzés: Az egészség lehető legmagasabb szintjéhez való jog (Article 12))¹⁶

Jelentésünkben számos példát idézünk olyan nemzetközi emberi jogi törvényekből, amelyek előírásokat tartalmaznak ezeken a területeken – olyan előírásokat, amelyeknek Magyarország kormányának meg kell felelnie.

15 Tóth Olga: Erőszak a családban. TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok 12., Budapest, 1999.

16 UN Doc. E/CN.12/2000/4

2. Elégtelen törvények a nemi erőszakkal kapcsolatban

Komoly hiányosságok mutatkoznak abban, ahogyan a magyar Büntető Törvénykönyv meghatározza és büntetni rendeli a szexuális erőszakos bűncselekményeket. A törvény szövege több helyen XIX. századi törvényeket és társadalmi attitűdöket tükröz, annak ellenére, hogy az elmúlt tíz évben jelentős reformok történtek, beleértve a házasságon belüli nemi erőszak kriminalizálását 1997-ben.

A Büntető Törvénykönyv továbbra is így határozza meg a nemi erőszakot és más szexuális erőszakos bűncselekményeket: „A házasság, a család, az ifjúság és a nemi erkölcs elleni bűncselekmények”.¹⁷ Ez a meghatározás egyrészt eltereli a figyelmet arról, hogy milyen sérelem éri az áldozatot magát (aki általában lány vagy nő), és félelmet kelt az áldozatban, illetve hallgatásra készteti, hiszen ha panaszt tesz, az megingathatja a közösségében betöltött pozícióját. A közelmúltban számos más országban úgy alakították át ezeknek a bűncselekményeknek a meghatározását, hogy a megfogalmazás tükrözze: személy ellen elkövetett bűncselekményekről vagy szexuális bűncselekményekről van szó.

Az Európa Tanács ajánlása a Tagállamoknak: *„biztosítsák, hogy minden személy elleni erőszakos bűncselekmény, különösen a fizikai vagy szexuális erőszak a személy fizikai, pszichológiai és/vagy szexuális szabadságának és integritásának megsértését jelentse, és ne az erkölcs, a morál vagy a tisztesség megsértését”* (Miniszteri Bizottság, Ajánlás (2002) 5, 34).

Ám a Btk. nemierőszak-definíciójának legnagyobb hibája az, hogy megköveteli: a nőknek bizonyítaniuk kell, hogy fizikailag ellenálltak:

„Aki mást erőszakkal, avagy az élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetéssel közönsülésre kényszerít, vagy más védekezésre, illetőleg akaratnyilvánításra képtelen állapotát közönsülésre használja fel, bűntettet követ el, és két évtől nyolc évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.” (Btk. 197. § [Erőszakos közönsülés](1))

A CEDAW Bizottság (a Nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezményt felügyelő bizottság) Magyarország 2002-es (4-5.) kormányjelentése kapcsán néhány javaslatot fogalmazott meg: *„a Bizottságot továbbra is aggodalommal tölti el, hogy a magyar Büntető Törvénykönyv jelenleg a nemi erkölcs elleni bűncselekményként nevezi meg a szexuális bűncselekményeket, nem pedig a nők testi biztonságához való jogának megsértéseként. Különösen aggasztónak tartja, hogy a nemi erőszak meghatározása, illetve a házasságon belüli nemi erőszak meghatározása is a kényszerítés alkalmazásán alapszik, nem pedig a beleegyezés hiányán. A Bizottság azt javasolja, hogy az Állam változtassa meg a törvényt: a szexuális bűncselekményeket határozza meg olyan bűncselekményekként, amelyek sértik a nők jogát a testi biztonságához, illetve nem beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolatként határozza meg a nemi erőszak bűncselekményét.”* (CEDAW A/57/38 III. rész (2002) 333, 334.)

A nemi erőszak bizonyításához nem szükséges a behatolás vagy az ejakuláció. Ha az elkövető

célja nem a (vaginális) közösülés, a bűncselekményt szemérem elleni erőszaknak nevezi a törvény, büntetése pedig ugyanaz, mint a nemi erőszaké (Btk. 198. §). A büntetés öttől tíz évig terjedő szabadságvesztés, ha az elkövető felelős az áldozatért: szülője, nevelője, oktatója, orvosa, vagyis a sértett az elkövető nevelése, felügyelete, gondozása vagy gyógykezelése alatt áll. A komoly ellenállást akkor nem kell bizonyítani, ha a sértett képtelen akaratának kinyilvánítására: alkohol, gyógyszer vagy drog hatása alatt áll, vagy mélyen alszik, illetve fizikailag sérült vagy mentálisan súlyosan fogyatékos, vagy ha 12 évesnél fiatalabb.)

Az a követelmény, hogy az ellenállást bizonyítaniuk kell, sérti a nők jogát a szexuális autonómiához és a fizikai integritáshoz, és nem biztosít megfelelő védelmet a nőknek az erőszak ellen. A gyakorlatban a bíróságok rendszerint szűken értelmezik a törvényt, vagyis azt feltételezik, hogy akármilyen komoly veszélyben van is egy nő biztonsága, beleegyezett a szexuális aktusba, ha nem tudja bizonyítani, hogy ellenállt.

Jánost és Szilviát, egy középkorú párt, négy fiatalember megtámadta egy éjjel, amikor hazafelé mentek. Jánost a házuk előtt, még az utcán körbevették és megverték, majd bementek a párral a házukba. Szilviát ezután kivitték a kertbe és mind a négyen megerőszakolták. A négy fiatal ezért el is ítélték, ám csak felfüggesztett börtönbüntetést kaptak. Másodfokon hármukat felmentették, és csak a negyedik kapott négy hónapos felfüggesztett börtönbüntetést. A másodfokú bíróság ítélete szerint: „Fennáll (...) a sértett oldaláról is az a követelmény, hogy amennyiben valaki képes ellenállni, az ellenállást tőle telhetően ki kell fejtenie, vagy legalább kifejezésre juttatnia. Ennek az ellenállásnak komolynak kell lennie és a hozzájárulás hiányát valamilyen formában érzékeltetnie kell, sőt az elhárításra fizikailag is tenni kell valamit.”¹⁸

Ez a követelmény akkor is fennáll, ha valakit intim partnere erőszakol meg, miközben az áldozat tudja, milyen következményekkel jár, ha ellenkezik az elkövetővel. Ha egy lány vagy nő folyamatos fenyegetettségben él, valószínűleg nem tudja bizonyítani, hogy nem egyezett bele az erőszakba.

„Tudtam, hogy ha nemet mondok vagy ellököm magamtól, megint nagy őrzöngést csap és tör-zúz. Ezt nem tehettem meg a gyerekeimmel, így az ő nyugalma érdekében inkább becsuktam a szememet és vártam, hogy túl legyen rajta.”¹⁹

Egy fellebbviteli bíróság felfüggesztette egy középkorú férfi nemi erőszak miatt kiszabott börtönbüntetését, ítéletét azzal indokolva, hogy egy enyhe-közepes fokban értelmi fogyatékos és epilepsziás 15 éves lány nem tudta bizonyítani, hogy a támadójától való félelmében nem fejtett ki fizikai ellenállást.

Barbara 15 éves volt, epilepsziás és enyhe-közepes fokban értelmi fogyatékos, és egy nevelőotthonban élt, amikor egy negyvenes éveiben járó férfi megerőszakolta. A férfi számos alkalommal beszélt Barbarával és barátnőivel az utcán. Egy nap, amikor Barbara

¹⁸ Bírósági ügyirat, 2003. A jelentésben nem közöljük az ügyiratok számait, és megváltoztattuk a bennük szereplő neveket is, hogy a résztvevők ne legyenek azonosíthatók.

¹⁹ Idézi Morvai Krisztina: A családon belüli erőszakos bűncselekmények kontextuális megközelítésének jelentősége a büntető jogalkotásban és jogalkalmazásban. PhD disszertáció tervezet a kutatóhelyi vitához. Budapest, 2001. 98. o.

egyedül volt, a férfi meggyőzte, hogy szálljon be az autójába. Az esetet egy nevelőtanár jelentette a rendőrségnek, miután felfedezte, hogy Barbara terhes. 2005-ben a férfit 3,5 év börtönbüntetésre ítélték nemi erőszak miatt, ám a fellebbviteli bíróság az ítéletet megváltoztatta: csökkentette és felfüggesztette, a következő indokolással: „Az első fokú bíróság (...) helyesen állapította meg ugyan, hogy a sértett enyhe-közepes fokban értelmi fogyatékos, ezen tényből azonban tévesen vonta le azt a következtetést, hogy nem volt képes érdemi fizikai védekezés kifejtésére a sérelmére elkövetett bűncselekmény vonatkozásában. (...) Tévedett az első fokú bíróság, amikor kétséget kizáró módon tett megállapítást arra nézve, hogy a sértettet az akaratának megfelelő magatartás tanúsításában a vádlott által tanúsított és a sértett akaratát megtörő fizikai erőszak akadályozta meg, mert az kétséget kizáró módon a sértett vallomása alapján nem volt megállapítható, csak az, amit a bírósági eljárásban beszerzett igazságügyi elmeorvosi szakértői vélemény is tartalmaz, amelynek 6. pontja szerint a sértettet az elkövető határozott, fizikai erőfölényt is alkalmazó fellépése korlátozta a hatékony védekezésben.”²⁰

Az Emberi Jogok Európai Bírósága egyik ítélete szerint az, ha a nemi erőszak bizonyításához követelményként szabják a fizikai ellenállást, túlságosan leszűkíti a nemi erőszakra vonatkozó törvények hatáskörét, és ellentétes az alapvető európai emberi jogi normákkal.²¹ A Bíróság szerint a nemi erőszakra szóló törvények az utóbbi időben már nem követelik meg a fizikai erőszakot és a fizikai ellenállást, és a nemi erőszakot a szexuális autonómia megsértésének tekintik. A Bíróság szerint a vonatkozó kutatások is azt mutatják, hogy az áldozatok első reakciója gyakran nem a fizikai ellenállás.

Ha a törvények és a jogalkalmazók megkövetelik annak bizonyítását, hogy egy nő fizikai ellenállást tanúsítson nemi erőszak esetén, megtagadják a nőktől mind az egyenlőséget, mind a szexuális önrendelkezést jogát: a jogot arra, hogy eldönthessék, mikor, hogyan és kivel akarnak szexuális kapcsolatot létesíteni. Rebecca Cook hasznos definíciót fogalmaz meg az „egyenlőséget szem előtt tartó megközelítéshez”:

„Az egyenlőséget szem előtt tartó megközelítés onnan indul, hogy nem azt kell vizsgálni, hogy egy nő 'nemet' mondott-e, hanem hogy 'igent' mondott-e. Nem az a helyzet, hogy a nők állandóan készen állnak a szexuális aktivitásra, hacsak nem mondanak 'nemet', illetve nem állnak ellen fizikailag bárkinek, aki éppen szexuális kapcsolatra akar lépni velük. A fizikai és szexuális önrendelkezéshez való jog azt jelenti, hogy a nőknek affirmatív módon bele kell egyezniük a szexuális kapcsolatba.”²²

Ahhoz, hogy a magyar törvényekben megjelenjen a szexuális önrendelkezés és egyenlőség fogalma, a nemi erőszak és más szexuális erőszakos bűncselekmények meghatározásának

²⁰ Bírósági ügyirat, 2005.

²¹ M.C. v. Bulgaria, application no. 39272/98, ítélet, 2003. december 4.

²² Professor Rebecca Cook, Professor Bernard Dickens és Paul Kaufman: „Report to the UN Special Rapporteur on Violence against Women – Analysis of Canadian Law”. Idézi: INTERIGHTS (International Centre for the Legal Protection of Human Rights), írásos kommentárok, 2003. április 12., Európai Emberi Jogi Bíróság, Case No. 39272/98.: M.C. vs. Bulgaria.

magában kell foglalnia a lehetőséget, hogy el lehet őket követni szándékosan vagy felelőtlenül: a szándékosság azt implikálja, hogy az elkövető tudja, hogy a másik fél nem egyezett bele a szexuális kapcsolatba; a felelőtlenség pedig azt, hogy az elkövetőt nem érdekli, beleegyezett-e, és ide tartozik az is, hogy eszébe sem jutott erre gondolni. Egy ilyen meghatározás nem befolyásolja a bizonyítás terhét illetve az ártatlanság vélelmét: a vádnak ebben az esetben is bizonyítania kell, hogy nem volt konszenzus illetve szabad beleegyezés.

Néhány példa a konszenzus illetve a szabad beleegyezés hiányára, az Egyesült Királyság kormánya által kiadott útmutatóból:

amikor a szexuális erőszak áldozata

- *megadja magát vagy nem tud ellenállni kényszerítés vagy fenyegetés miatt;*
- *megadja magát fenyegetés hatására, vagy mert komoly sérelem vagy kár érheti, bármilyen formában, őt vagy valaki más;*
- *alszik, nincs a tudatánál, vagy alkohol illetve drog hatása alatt áll és nem képes a szabad beleegyezésre;*
- *nem érti a cselekedet célját, akár mert nem képes rá, akár mert megtévesztették a cselekedet célját illetően;*
- *megadja magát vagy nem tud ellenállni, mert elrabolták vagy jogtalanul fogva tartják;*
- *harmadik fél ad beleegyezést a nevében.*²³

Az Európa Tanács ajánlása szerint a tagállamoknak: „megfelelő jogszabályokat és szankciókat kell alkotniuk, hogy lehetővé tegyék a gyors és hatékony lépéseket az erőszak elkövetői ellen, és hogy az erőszak áldozatává lett nők jogorvoslattal élhessenek.

Különösen fontos, hogy a törvények:

- **büntessék a szexuális erőszakot házastársak, rendszeres vagy alkalmi partnerek és együtt élők között is;**
- **büntessenek minden szexuális cselekményt, ha azt abba bele nem egyező személy ellen követik el, akkor is, ha az illető nem mutat ellenállást.”**

(Miniszteri Bizottság, Ajánlás (2002) 5, 35)²⁴

3. Az igazságszolgáltatás és a jogorvoslat hiányosságai

A büntetőjogi eljárások és szabályozások gyakran nem védik meg az áldozatokat, és előfordulhat, hogy a törvény hiányosságainál is nagyobb akadályt jelentenek számukra. „Az eljárás menete nem alkalmas az áldozatok védelmére. Speciális eljárási szabályokra volna szükség,” hangsúlyozza Spronz Júlia, a többek között a szexuális bűncselekmények áldozatai

²³ United Kingdom Home Office: Setting the Boundaries: Reforming the law on sex offences, 2000, xii. o.

²⁴ http://cm.coe.int/stat/E/Public/2002/adopted_texts/recommendations/2002r5.htm

számára is jogsegélyszolgálatot működtető Habeas Corpus Munkacsoport igazgatója. „Nem a jogszabállyal van a legnagyobb gond. Az eljárás irányát a nem családon belül elkövetett bűncselekményekkel szemben ilyenkor nem az elkövető felelősségre vonása, hanem éppen fordítva, az elkövető felelősségének elmosása, bűnének bagatellizálása határozza meg. Ennek egyik fő eszköze az áldozat hibáztatása, ami a büntetőeljárás minden szakaszában tetten érhető. Vagyis ezekben az ügyekben a rendőrség, az ügyészség, a bíróság nem arra keresi a választ, hogy a terhelt elkövette-e, hanem azt próbálják bizonyítani, hogy miért nem követhette el a bűncselekményt, s ebből a célból az áldozaton keresik a fogást. Nagyon gyakori, hogy a sértettek (különösen, ha kiskorúak) szavahihetőségét kérdőjelezi meg.”²⁵

Hiányos nyomozás

Bár nyilvánvaló nehézségeket okoznak az olyan esetek, amelyekben többnyire nincs semleges tanú, a rendőrség túlságosan gyakran nem végez professzionális nyomozást szexuális bűncselekmények esetében, különösen ha azokat intim partner követi el.

A jelenlegi szabályozás szerint családon belüli erőszak esetén a rendőröknek tájékoztatniuk kell az áldozatot a jogairól és a lehetőségeiről, arról, hogy hová fordulhat támogatásért vagy hol találhat menedéket, külön kell meghallgatniuk az érintetteket, feljegyzést kell készíteniük, ha valaki azt állítja, hogy rendszeres bántalmazásról van szó vagy már korábban is előfordult hasonló, feljegyzést kell készíteniük az érintettek érzelmi állapotáról, és bizonyítékokat illetve tanúkat kell keresniük.²⁶

Ám egy magyar tanulmány azt állapította meg, hogy a rendőrség által a bíróság elé tárt nyomozati iratok túlságosan gyakran formálisak és használhatatlanok, hogy alapvetően fontos tárgyi bizonyítékokat (például ruhadarabokat) nem foglaltak le a vizsgálathoz, és hogy nem kerestek és kérdeztek ki tanúkat.²⁷ Az idézett tanulmánynál frissebb adatok is azt mutatják, hogy a rendőrség továbbra sem minden esetben folytat megfelelő nyomozást, ha nemi erőszakról van szó.

Sztella telefonon jelentette be a rendőrségen, hogy volt férje megerőszakolta a lakásában. Válásuk hosszadalmas és bonyolult volt (a volt férj gyakran nem jelent meg a tárgyalásokon; a felek valamilyen okból még a házasság felbomlása előtt egyezséget kötöttek: a vádlott meghatározott napokon 10 és 18 óra között találkozhatott közös gyermekükkel, a sértett lakásán, tanú (egy rokon) jelenlétében). Sztella bejelentése szerint a gyermekük a kertben játszott, amikor volt férje megtámadta. A bíróságon kiderült az is, hogy a volt férj válásuk óta zaklatta Sztellát: rendszeresen fenyegető, féltékenységet kifejező, expliciten szexuális tartalmú sms-üzeneteket küldött neki. Amikor Sztella felhívta a rendőrséget, volt férje is odatelefonált, és hazugsággal vádolta volt feleségét. A két, helyszínrre kiszálló rendőrrel a volt férj a ház előtt beszélt, és azt

²⁵ Interjú, 2005. december 15.

²⁶ Az Országos Rendőrfőkapitány 13/2003. (III.27.) ORFK Intézkedése a családon belüli erőszak kezelésével és a kiskorúak védelmével kapcsolatos rendőri feladatok végrehajtására.

²⁷ Dénes Veronika: „A bírósági eljárás sajátosságai a családon belül elkövetett szexuális bűncselekmények tárgyalása során.” Belügyi Szemle 2000/4-5., 127-146. o.

mondta nekik, hogy közte és volt felesége között beleegyezésen alapuló szexuális kapcsolat volt, azután viszont volt felesége megtépte a saját ruháit, összekarmolta magát, eltört egy lámpát és más tárgyakat, és a fejét is beverte valamibe. A két rendőr nem ment be a házba, nem vizsgálta meg a helyszínt és nem kérdezte meg Sztellát, akit hamarosan mentő vitt el a helyi kórház baleseti sebészeti osztályára.

Miután Sztellát hónapokkal később értesítették, hogy „a nyomozó hatóság a nyomozás lefolytatását követően ... sz. határozatával az eljárást a Be. 190§ (1) bekezdés b) pontja alapján – mivel a nyomozás adatai alapján nem állapítható meg bűncselekmény elkövetése, és a nyomozás folytatásától sem várható eredmény – megszüntette”, a nyomozó hatóság ezen határozata ellen a sértett jogi képviselője útján panasszal élt, mely panaszt ... Megyei Főügyészség ... sz. határozatával, mint alaptalant, a Be. 199§ (1) bekezdés (b) pontja alapján elutasította. A sértett ezután jogi képviselője útján vádiratot nyújtott be. A volt férjet a nyomozás során nem hallgatták meg gyanúsítottként. Az egyik helyszínrre kiszálló rendőr ezt mondta a bírósági tárgyaláson: „A sértett szemei ki voltak sírva, illetőleg könnyes volt a szeme (...), azonban nem kérte egyiküket sem arra, hogy megmutatja a helyszínt és nézzék meg azt.” A másik azt mondta, hogy szerinte nem történt erőszak, ugyanis a vádlott végig higgadt volt. A bírósági ügyirat szerint: „A tanú [az egyik rendőr] nem tudott magyarázatot adni arra, hogy az ügyeletes tiszt döntése nyomán miért nem került sor a helyszíni szemle lefolytatására akkor, vagy azt követően röviddel.” Sztella testvére elmondta, hogy „kérdésére testvére akként nyilatkozott, hogy bizonytalan a feljelentés megtételében, mivel kétséges volt számára a [BM-alkalmazottként dolgozó] volt férjével szembeni eljárás sikere, illetőleg ő maga is furcsállotta azt, hogy a nyomozó hatóság semmiféle helyszínelést nem tartott a lakásban”. Sztella azt is elmondta a bíróságon, hogy az a nyomozó, aki foglalkozni kezdett az ügygel, később bejelentette elfoglaltságát, mert személyesen ismerte volt férjét, valamint hogy nem kapott tájékoztatást ügyének menetéről. Sztella édesanyja azt mondta a bíróságon, hogy később ő mosta le a lakásban a falat, mert véres volt.

A bíróság döntése szerint nem állt rendelkezésére elegendő bizonyíték. ²⁸

Az ENSZ Közgyűlése felszólította a tagállamokat, hogy biztosítsák: „a bírósági tárgyalások során figyelembe veszik a bizonyítékokat korábbi bántalmazásról, fenyegető zaklatásról, abúzusról az elkövető részéről”. (52/86 Ajánlás a bűnmegelőzésről és a büntetőjogi szabályozásról a nők elleni erőszak megszüntetése érdekében. Kiegészítés: Modellértékű stratégiák és gyakorlati rendelkezések a nők elleni erőszak megszüntetésével kapcsolatban a bűnmegelőzés és a büntetőjogi szabályozás területén, 7. bek. (f))

Más esetben is felmerült a bizonyítékgyűjtés és a megtett intézkedések elégtelensége:

A 16 éves Diánát egy ismerőse követte és támadta meg, amikor hazafelé tartott egy

²⁸ Bírósági ügyirat, 2005. A jelentésben nem közöljük az ügyiratok számait, és megváltoztattuk a bennük szereplő neveket is, hogy a résztvevők ne legyenek azonosíthatók.

diszkóból. Sikerült elmenekülnie, de a kabátját a helyszínen hagyta. A későbbi orvosi vizsgálat szerint támadója arcon rúgta és több maréknyi haját kitépte. Diána felhívta a rendőrséget. A rendőrök meghallgatása után hazavitték, és útközben megpillantották az elkövetőt, akinél még mindig ott volt Diána kabátja. Ám a rendőrség hagyta hazamenni, és először csak két hónap múlva hallgatták ki. Később büntetőeljárás indult ellene, és egy év börtönbüntetést kapott a támadásért. A bíróság ítéletében megjegyezte: „A bíróságnak ugyanakkor meg kell állapítania azt is, hogy az ügyben (...) a vádlottól a sértett által elmondott védekezéséppen ujjharapás ellenőrzésére készült látlelet készítésének elmulasztásával, valamint a vádlott rendőrségről történő azonnali elengedésével olyan sorozatos szakszerűtlen rendőri intézkedés történt, amely a bizonyítási eljárást igen megnehezítette, esetleges bizonyítás-kiegészítést, amelyet a bíróság is szükségesnek tartott volna, lehetetlenné tette...”²⁹

Előítéletek a rendőrségen

Az Amnesty International által készített interjúk azt mutatják, hogy számos rendőrtiszt gondolkodását elterjedt előítéletek határozzák meg a nemi erőszakról és azokról a nőkről, akik nemi erőszak miatt feljelentést tesznek:

„Mit jelent a nemi erőszak? A férfi szempontjából is más, a nő szempontjából is más... Kapóra jön ez [a nemi erőszak vádja] a nőknek gyermekelhelyezési perekben... Bárki beverheti a fejét az asztalba!... Miért lenne más a rendőr, az ügyész, a bíró, mint a társadalom?... Nehezen bizonyítható... A nők gyakran meggondolják magukat, és nem akarnak feljelentést tenni.”³⁰

Egy magyar tanulmány a családon belüli erőszakra adott hivatalos válaszokról úgy találta, hogy sok esetben a rendőrség nem folytat nyomozást, azzal az érveléssel, hogy a nő panasza nem nyújt elegendő alapot a vádemeléshez illetve a gyanúsított letartóztatásához.³¹ Úgy tűnik, a rendőrség gyakran pusztán azért jut erre a következtetésre, mert nem hisz a panaszosnak. Az ilyen válasz „a bántalmazó pozíciójának erősítéseként hat, amikor az a tanúvallomásaiban előadja, hogy a felesége csak a válást meggyorsítandó tett hamis feljelentést”, mondja a tanulmány. Más esetekben a rendőrök azt mondják, hogy mire a helyszínre értek, minden elcsendesedett, és hogy (a bántalmazó fél jelenlétében) a nő azt mondta nekik, hogy ő maga a hibás.

Gyakori, hogy a rendőrség azt tanácsolja a szexuális bűncselekmények ügyében hozzájuk forduló nőknek, hogy ne tegyenek feljelentést, mert nem tudják majd bizonyítani, nehéz és igen hosszú procedúrának teszik ki magukat, és nekik nem jó, ha bírósági ügy lesz belőle, mondja a Habeas Corpus Munkacsoport. „Előfordul, hogy egy nő a rendőrséghez fordul, és erről semmiféle feljegyzés nem készül. Ezért javasoljuk a hozzánk fordulóknak, hogy írásban tegyenek

²⁹ Bírósági ügyirat, 2004.

³⁰ Interjúk, 2006. január-február.

³¹ Parti Katalin: „Ügyészség, rendőrség, gyámhatóság: érintkezési pontok, problémák, hiányosságok a családon belüli erőszak kezelésében.” *Ügyészek Lapja*, 2002/5.

feljelentést,” mondta Spronz Júlia igazgató az Amnesty International-nek.³² A rendőrségi és ügyészségi statisztikák nem mutatják meg, hogy a rendőrség hány nemi erőszakról és más szexuális erőszakról kapott bejelentést: csak azok az esetek kerülnek a statisztikába, amikor a rendőrség nyomozást indít.

Az Amnesty International által megkérdezett rendőrök szerint a családon belüli erőszak áldozatai ritkán tesznek bejelentést illetve feljelentést, főleg azért, mert félnek a bántalmazótól és társaitól, de azért is, mert attól tartanak, hogy nem tudnák eltartani magukat és gyermekeiket. A rendőrség szerint az is problémát okoz, hogy nem állnak rendelkezésükre megfelelő eszközök: például nincs elegendő videokamerájuk a helyszín és a vallomások rögzítéséhez.³³

Ám úgy tűnik, a rendőrség munkáját az is befolyásolja, hogy nem értékeli megfelelően, milyen negatív attitűdökkel kell egy nőnek szembenéznie, ha feljelentést tesz szexuális erőszak miatt, illetve rendőrökkel kell erről beszélnie. Magas rangú tisztek is mélyen gyökerező előítéleteikről tettek tanúbizonyságot, amikor az Amnesty International készítette interjúkban megpróbálták az áldozatokra hárítani a felelősséget nemcsak a feljelentések alacsony számáért, hanem a bűncselekményekért magukért is.

A házasságon belüli nemi erőszak 1997-es kriminalizálására adott válaszul Kovács Gyula rendőr alezredes, az Országos Rendőr-főkapitányság Vizsgálati Osztályának osztályvezető-helyettese egy olyan előítéleteken alapuló tanulmányt közölt, amely úgy tűnik, ma is meghatározza számos rendőrtiszt gondolkodását.³⁴ (A tanulmány megtalálható a Magyar Rendőrség honlapján is.) „Különösen jelentős annak tisztázása, hogy a bűncselekmény megvalósulásában mennyire játszott közre a sértett esetleges kihívó, provokáló magatartása,” javasolja a cikk. Majd ezt mondja: „Számításba kell venni azt a tényt, hogy az erőszakos közösülések esetében viszonylag magas a megalapozatlan feljelentések száma,” miközben ezt az állítást nem támasztja alá semmiféle adattal. Konklúziója az, hogy a házasságon belüli nemi erőszakot csaknem lehetetlen bizonyítani, hogy kriminalizációja fegyvert ad a nők kezébe, és hogy mivel nincs rá bizonyíték, hogy gyakori bűncselekmény, nem is kellene bűncselekményként kezelni.

A rendőrség egy tisztje, a nemi erőszak szakértője, az Amnesty International képviselőjét ezekkel a szavakkal fogadta 2006-ban: „Maga akar azokról a spinkókról beszélni, akiket behoznak ide és azt állítják, hogy megerőszakolták őket?... 85 százalékuk kurva. Dugni akart, és megegyezési problémái támadtak. Nyíltan vagy titokban prostituáltak. Ezt egy szakember látja.”³⁵ Azt is közölte, hogy szerinte „a férfiak ösztönélete korlátlan, ez természetes, a fajfenntartás miatt van így”, és hogy a nemi erőszakot, különösen ha csoportosan követik el, nem lehet bizonyítani. Azzal tréfálkozott, hogy ő maga is legalább ötször megerőszakolta a feleségét, hiszen „ez így van minden jó házasságban”.

32 Interjú, 2005. december 15.

33 „A rendőrség tevékenysége a családon belüli erőszak kezelésére 2004 évben.”

http://www.orfk.hu/megelozes/bunmegelozes/aldozatvedelem/csalad_eroszak.html

34 Kovács Gyula: „Az erőszakos közösülés bizonyítási problémái az 1997. évi LXXIII. Törvény módosítását követően.” Belügyi Szemle, 2000/4-5., 39-60. A Magyar Rendőrség honlapján: „Az erőszakos közösülés.” 2005. szeptember 14. http://www.orfk.hu/elemezese/jogalkotas/ero_kozosules.html?pagenum=1

35 Interjú, 2006. február 1.

Az ilyen bigott nézetek mellé társul még az is, hogy a rendőrség tart tőle, hogy az ügyészség leállítja a nyomozást, illetve hogy az elkövető tesz jogi lépéseket a rendőrség ellen, ha felmentik, mondta Wirth Judit, a Nők a Nőkért Együtt az Erőszak Ellen (NANE) Egyesület egyik vezetője. A NANE számos képzést tartott már a magyar rendőrség dolgozói számára. Wirth elutasítja a rendőrségnek azt az érvelését, hogy nem áll rendelkezésükre elegendő bizonyíték. „Előfordul, hogy az elkövető nem is tagad semmit, mert jogosnak érzi, amit tett... Az, hogy az elkövető tagad-e, a kérdésektől függ. Ráadásul annak az érvelésnek sincs értelme, hogy egy állítás áll szemben egy tagadással. Hiszen ilyen nagyon sok más bűncselekmény esetén soha nem mondanak.” Ám hangsúlyozza azt is, hogy ez nem csak a rendőrség hibája: „A rendőr hiába járna el jól, ha ellene van a jog, a Parlament, az Alkotmánybíróság, a kormány, a bíróság, az ügyészség, az elkövető... Szemléletváltásra van szükség.”³⁶

Előítéletek a bíróságokon

Egy esetben, amelyben egy mentálisan beteg (skizofrén) nőt csoportosan megerőszakoltak, súlyosan bántalmaztak és órákon át kínoztak, a fellebbviteli bíróság az első rendű vádlottat felmentette, a második rendű vádlottat pedig tetteleges becsületsértés miatt ítélte jelentéktelen pénzbírságra. A megyei bíróság ítélete szerint nagy jelentősége van annak, hogy a nő évekkel korábban prostituáltként dolgozott. „Ezen körülmény a sértett személye társadalmi megítélése szempontjából lényeges a bíróság álláspontja szerint.”

Dóra húszas évei végén járt, és falujában mindenki tudott róla, hogy skizofréniával diagnosztizáltak és gyógyszeres kezelés alatt áll. Egy születésnap buli után több fiatal férfi, akit korábban is ismert, megerőszakolta és megkínozta: megkötözték, faágat és üveget nyomtak a vaginájába és levizelték. Az orvosi vizsgálat szerint Dóra testét vérbeszűrődések borították, egy lábujja eltört, zúzódások voltak többek között a mellén. A vizsgálat megállapította azt is, hogy poszttraumás stressz zavara van. A vádlottak egymást vádolták, Dórának pedig rendszeresen vallomást kellett tennie a bíróság előtt. Az édesanyja egy tárgyaláson ezt mondta: „Kék-zöld folt volt az egész teste a lányomnak, a röntgennél pedig megállapították, hogy eltört a lábujja. A nőgyógyász megállapította, hogy biztosan történt erőszak. Az egész hátralévő életét meghatározza ez az eset, esély sincs rá, hogy megszüntessék a gyógyszerek alkalmazását, pedig az eset előtt úgy volt, hogy lehet, hogy el lehet hagyni a gyógyszereket, mert már annyira jó állapotban volt. (...) Amióta ez az eset történt, rettentő sokat volt kórházban, a három év alatt összeadva körülbelül másfél évet volt benn.” Bár a bíróság első fokon két férfit börtönbüntetésre ítélt, a fellebbviteli bíróság az ítéletet hatályon kívül helyezte, és a városi bíróságot új, a nyomozati szaktól megismétlendő eljárásra utasította. Újabb két év elteltével az egyik férfit felmentették, a másikat pénzbírságra ítélték. A bíróság kijelentette, hogy Dóra elismerte, hogy korábban prostituáltként dolgozott, és „ezen körülmény a sértett személye társadalmi megítélése szempontjából lényeges a bíróság álláspontja szerint”.³⁷

36 Interjú, 2005. december 12.

37 Bírósági ügyirat, 2004.

A Nemzetközi Büntetőbíróság (International Criminal Court, ICC) az alábbi alapelveket alkalmazza azokban az esetekben, amikor szexuális erőszak áldozatairól és tanúiról van szó:

„(a) Nem juthatunk arra a következtetésre, hogy a szexuális kapcsolat beleegyezésen alapult, bármit mondott és akárhogy viselkedett is az áldozat, ha fizikai erőszak, fizikai erőszakkal való fenyegetés, kényszerítés vagy kényszerítő környezet kihasználása akadályozta az áldozat őszintén és saját akaratából történő beleegyezésre való képességét;

(b) Nem juthatunk arra a következtetésre, hogy a szexuális kapcsolat beleegyezésen alapult, bármit mondott és akárhogy viselkedett is az áldozat, ha az áldozat nem volt képes az őszinte, átgondolt beleegyezésre;

(c) Nem juthatunk arra a következtetésre, hogy a szexuális kapcsolat beleegyezésen alapult, akkor sem, ha a szexuális erőszak áldozata hallgatott vagy nem tanúsított fizikai ellenállást;

(d) Az áldozat vagy tanú szavahihetőségéről, személyiségéről vagy szexuális kapcsolatokra való hajlandóságáról nem vonhatunk le semmilyen következtetést az esetet megelőző vagy azt követő viselkedése alapján.” (Rule 70, ICC: Eljárási és bizonyítási szabályzat.)

„Az ilyen esetekben elfogadhatatlan arra hivatkozni, hogy az áldozat vagy a tanú a tárgyalás előtt vagy után milyen szexuális magatartást tanúsított.” (Rule 71.)³⁸

Az áldozatok és a tanúk elégtelen védelme

A büntetőjogi eljárásra vonatkozó jogszabályok nem védik megfelelően a tanúkat és az áldozatokat a terhelt vagy mások zaklatásától.

A Büntetőeljárásról szóló törvény (1998. évi XIX. tv.) szerint „ha a terhelt, a tanúk, illetőleg a terhelt és a tanú vallomásai egymással ellentétesek, az ellentétet szükség esetén szembesítéssel lehet tisztázni. A szembesítettek a vallomásukat egymással élőszóban közlik; megengedhető, hogy egymásnak kérdéseket tegyenek fel” (124. §). Bár a 124. § (2) bekezdése kimondja, hogy „ha a tanú vagy a terhelt védelme ezt szükségessé teszi, a tanú, illetőleg a terhelt szembesítését mellőzni kell”, egy rendőrtiszt elmondta az Amnesty International-nek, hogy a gyakorlatban az áldozatnak mindig részt kell vennie szembesítésen. Lehetséges, hogy csak egy szembesítés történik a rendőrségen, de az esetek többségében erre többször is sor kerül, mert mindkét oldal fenntartja a vallomását. „Én ezt értelmetlennek és traumatizálónak találtam, amikor vizsgálóként dolgoztam,” mondta a rendőrtiszt az Amnesty International-nek.³⁹

Mivel az áldozatoknak a vádlott jelenlétében kell tanúvallomást tenniük a bíróságon, a traumatizálás itt is folytatódik, különösen akkor, ha az áldozatoknak tartaniuk kell a megtorlástól.

Bár Éva csak 16 éves volt, a rendőrségen az édesanyja nem lehetett jelen, amikor feljelentést tett neki erőszak miatt és kihallgatták. 2003-ban a ... városi bíróság felmentette azt a férfit, akit Éva megerőszakolásával vádoltak, bár egy másik nő megerőszakolásáért és rablásért több éves börtönbüntetést szabtak ki rá. Később a ... megyei bíróság Éva ügyének újratárgyalását rendelte el. Bár korábban vallomásai

³⁸ Lásd a Delalic Mucic et al. esetet, IT-96-21, „Celebici Camp”.

³⁹ Interjú, 2006. január 24.

konzisztensek voltak, egy alkalommal Éva azt mondta a bíróság előtt, hogy beleegyezett a szexuális aktusba. A bírósági ügyirat azonban azt is tartalmazta, hogy ez alkalommal Éva csak nehezen válaszolt a kérdésekre, inkoherens válaszokat adott, és ellentmondott korábbi, koherens vallomásainak. Aznap a vádlott rokonai is részt vettek a tárgyaláson. A következő bírósági meghallgatáson Éva elmondta, hogy a vádlott rokonai az előző alkalommal megfenyegették a tárgyalótermen kívül, és ezt megerősítette az őt kísérő tanár is.⁴⁰

Egy másik esetben Lilit a vádlott fenyegette meg a bírósági tárgyalások alatt. Lili ezt mondta a bíróságnak:

„A múlt tárgyaláson, amikor a szünetek voltak, többször történt, amikor a [vádlott] is jött kifelé, mi meg az ajtó előtt álltunk, akkor megfenyegetett, és azt mondta, hogy ha kijön, akkor ő bennünket megöl...”⁴¹

Az Európa Tanács ajánlása tartalmazza, hogy a tagállamok, „ha szükséges, biztosítsák az áldozatok hatékony védelmét a fenyegetés és a lehetséges megtorlás ellen”. (Miniszteri Bizottság, Ajánlás (2002)5, 44, a nők elleni erőszakról.)

4. Hiányos adatok, hiányzó támogató szolgálatok

A kormány nem biztosítja a megfelelő statisztikai információk gyűjtését és a kutatást, amely a politikai döntések és a jogszabályok reformjának alapját képezhetné a szexuális bűncselekmények területén. Hiány van képzésekben is, hogy eloszlassák az elterjedt tévhiteket a nők szerepéről, amelyek akadályozzák, hogy a nemi erőszak áldozatai megfelelő támogatást és szakszerű ellátást kapjanak.

Hiányos adatok

Vannak statisztikai adatok a rendőrség és az ügyészség illetve a bíróságok munkájáról a nemi erőszakkal és más szexuális erőszakos bűncselekményekkel illetve a családon belüli erőszakkal kapcsolatban. Ám ezek a statisztikák a rendőrségtől kapott információk szerint csak azokat az eseteket tartalmazzák, amelyekben a rendőrség nyomozást indított. Nincs tehát adat illetve feljegyzés arról, hogy hány eset jut a rendőrség tudomására – így azokról az esetekről sem, amikor a rendőrség úgy dönt, hogy nem indít nyomozást. Így nem tudhatjuk, hány esetben nem indult nyomozás, mert az áldozat úgy döntött, hogy nem tesz feljelentést vagy mert a rendőrség úgy döntött, hogy nem tartja elégségesnek a rendelkezésre álló bizonyítékokat.

A rendőrség és az ügyészség nem vizsgálja, hogy milyen tényezők okozzák a feljelentések alacsony számát; hogy milyen tapasztalatai vannak a feljelentést tevő lányoknak és nőknek; és milyen felelősség hárul az államra a nemzetközi emberi jogi törvények szerint. A kormány csak akkor tud megfelelő intézkedéseket hozni és akcióterveket elfogadni, ha ezekről a bűncselekményekről és az ellenük való fellépésről teljes körű dokumentáció áll rendelkezésre.

---

40 Bírósági ügyirat, 2004.

41 Vádindítvány, bírósági ügyirat, 2001.

Az Európa Tanács felszólítja a tagállamokat:

„készítsenek nemek szerinti és integrált statisztikai kimutatásokat, hogy elősegítsék

a. a nők elleni erőszak elterjedtségének felmérését;

b. a támadásoknak az áldozatokra tett közép- és hosszú távú hatásainak mérését;

c. az erőszak tanúkra tett hatásának mérését (többek között a családon belüli erőszak esetében);

d. a nők elleni erőszak miatt előálló egészségügyi, társadalmi és gazdasági károk felmérését;

e. a bírósági és jogi rendszerek hatékonyságának felmérését;

f. a nők elleni erőszak okainak feltárását: annak kimutatását, hogy miért viselkednek erőszakosan egyes férfiak, és hogy a társadalom miért nézi el ezt az erőszakot;

g. az erőszak szintjének mérését segítő kritériumok kidolgozását.”

(Miniszeri Bizottság, Ajánlás (2002)5 a nők elleni erőszak elleni védelemről. Függelék, 5. cikkely (a).)

A CEDAW Bizottság (a Nőkkel szembeni hátrányos megkülönböztetés minden formájának kiküszöböléséről szóló egyezményt felügyelő bizottság) ajánlása: *„Az államok segítsék elő a statisztikák készítését és a kutatásokat az erőszak elterjedtségéről, okairól és hatásairól, valamint az erőszak kezelésére és megelőzésére szolgáló jogszabályok hatékonyságáról.”* (Általános ajánlások, 19., 24 § (c).)

Az érintett szakemberek speciális képzésének szükségessége

Számos olyan szakember, aki nemi erőszakkal és más, nők ellen elkövetett szexuális bűncselekményekkel foglalkozik, nem kapott megfelelő képzést ezen a területen. Előfordul, hogy előítéletesen gondolkodnak a nők szerepével kapcsolatban, s ez nyilvánvalóan hátráltatja a nők elleni erőszakot elkövetők sikeres vád alá helyezését.

Egy magyar tanulmány a családon belüli erőszakkal kapcsolatos esetekre adott hivatali reakciókról úgy találta, hogy az illetékesek gyakran osztják azt a nézetet, hogy az áldozatok maguk is hibáztathatók az ellenük irányuló erőszak miatt. A tanulmányban szereplő példa szerint egy nő elmondta, hogy a törvényszéki pszichológus megszidta, illetve rá akarta venni, hogy találkozzon a férjével, annak ellenére, hogy ő nem akarta ezt, mert a férfi korábban bántalmazta őt és gyermekeiket is. A pszichológus azt is nyilvánvalóvá tette, hogy nem támogatja folyamatban levő válásukat.⁴²

Sürgősen szükséges szakmai képzést nyújtani a nők elleni erőszakról a törvényvégrehajtásban dolgozóknak, az ügyészeknek, a törvényszéki szakértőknek és a bírácoknak, hogy a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszer hatékonyan reagáljon és nyomozzon a szexuális erőszakkal kapcsolatos bejelentések esetén, megfelelően vizsgálja ki az ügyeket, és ítélje el az elkövetőket. Ha a nemi erőszakot átélt nők nem kompetens, illetve bántalmazó vagy kételkedő attitűddel találkoznak az igazságügyben dolgozók részéről, az számukra a bántalmazás folytatását jelenti.

⁴² Parti Katalin: „Ügyészség, rendőrség, gyámhatóság - érintkezési pontok, problémák, hiányosságok a családon belüli erőszak kezelésében.” *Ügyészek Lapja*, 2002/5.

Az Európa Tanács ajánlása szerint a tagállamok feladata:

„8. a rendőrség, a bíróság, az orvosi és szociális szakma alapképzésébe építsék be a megfelelő elemeket a családon belüli erőszakkal és a nők elleni erőszak más formáival kapcsolatban; 9. a felsorolt szakemberek szakmai továbbképzési programjainak legyen része az azzal kapcsolatos képzés, hogy hogyan tárhatják fel a krízishelyzeteket és hogyan javíthatnak azon, ahogyan az áldozatokat fogadják, meghallgatják és tanácsot adnak nekik; 10. bátorítsák a szakemberek részvételét speciális képzési programokban, és ezekért biztosítsanak számukra valamilyen elismerést; 11. bátorítsák, hogy a bírák képzésének része legyen a nők elleni erőszakkal kapcsolatos ügyek és kérdések tárgyalása.”

(Miniszteri Bizottság, Ajánlás (2002)5)

Fekete Péter rendőr őrnagy, a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság Bűnmegelőzési Osztályának osztályvezető-helyettese elmondta az Amnesty International-nek, hogy 2004-ben Magyarországon 240 rendőr kapott szakmai képzést, amit 2005-ben további 80 rendőr (ügyeletes tiszt, panaszfelvevő és áldozatvédelmi referens) képzése követett.⁴³ Ám ezekre a képzésekre nagyon komoly nehézséget jelentett anyagi támogatást szerezni.

Az, hogy a kormány megfelelően támogatja-e a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszert és az áldozatokat segítő szolgálatokat, jól mutatja, mennyire elkötelezett az ügyben, hogy egyrészt megtervezi, mit tegyen a nők elleni erőszak ellen, másrészt meg is valósítja ezeket a terveket.

A Nyilatkozat a nők elleni erőszak felszámolásáról (ENSZ) felhívja az államokat: „A kormányzati költségvetésben szánjanak megfelelő forrásokat a nők elleni erőszak megszüntetésére irányuló erőfeszítésekre.” (4. h cikkely.)

A támogató és segítő szolgálatok hiánya

Magyarországon hiány van a szexuális bűncselekmények túlélői számára nyújtott szakmai segítő és tanácsadó szolgálatokból, illetve kezelésből.

Virág György, az Alapítvány az Erőszakos Szexuális Támadást Elszenvedettek Rehabilitációjára (ESZTER Alapítvány) vezetője elmondta az Amnesty International-nek, hogy míg a rendőrség munkájában az utóbbi években pozitív változások zajlottak, a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszer többi része elmarad ezektől. Az ügyészek, bírák és egészségügyi szakemberek továbbra sem kapnak képzést a témában, és az érintett nők, akiket szexuális erőszak vagy családon belüli erőszak ér, továbbra sem kapnak megfelelő ellátást segítő szolgálatoktól. „Az erőszak áldozatainak, túlélőinek professzionális áldozatsegítésre, komplex ellátásra volna szükségük: szociális munkások segítségére, pszichológiai és jogi segítségre,” mondta.⁴⁴

2005-ben három fiatalembert börtönbüntetésre ítélték, mert csoportos nemi erőszakot követtek el Zsuzsa ellen. Zsuzsa egyiküket (egy egyetemi hallgatót) ismerte. Az estét vele töltötte, majd elment vele egy barátja lakásába, ahol a fiatal férfi és két barátja

⁴³ Interjú, 2006. január 24.

⁴⁴ Interjú, 2006. február 2.

megtámadta és megerőszakolta. Reggel hagyták elmenni. Zsuzsának nagy fájdalmai voltak, ezért sógornője, akit telefonon felhívott, először egy nőgyógyászhoz kísért el, mielőtt a rendőrségre mentek volna feljelentést tenni. Bár Zsuzsa sógornője elmondta az orvos asszisztensének, mi történt, az orvos nem kérdezett vagy mondott semmit, csak eltávolította a tampont, amely az erőszak miatt mélyen befúródott és belső sérülést okozott. A rendőrség később elvitte Zsuzsát egy másik nőgyógyászhoz, aki részletesen leírta Zsuzsa belső sérüléseit. A bíróságon problémaként merült fel, hogy két vizsgálat történt, illetve hogy az első vizsgálat során az orvos nem állapított meg semmit. Az orvos azt mondta, hogy nem emlékszik az esetre, rutinvizsgálatot végzett. (A bírósági ügyiratokból kiderül, hogy Zsuzsa a trauma következtében súlyosan depressziós lett: az azelőtti társaságkedvelő lányt a tárgyalások idejéig szégyenérzet gyötörte, nem mozdult ki otthonról, 30 kg-ot hízott, hosszú haját levágatta és sötétre festette.)⁴⁵

Magyarországon a megerőszakolt vagy szexuálisan megtámadott nők orvosi vizsgálatát nőgyógyászok végzik kórházakban, nem külön erre kiképzett törvényszéki vagy egészségügyi ellátást nyújtó orvosok. Az országban nincsenek speciális központok, amelyek egyrészt ellátják az erőszakot túlélőket, másrészt megfelelnek a bünyügyi igazságszolgáltatási követelményeknek is, ami a bizonyítékgyűjtést illeti. Ezeknek a szolgálatoknak a hiánya sérti a nők jogait, mert így késedelmesen jutnak a vizsgálatához, a bizonyítékok gyűjtése nem következetes, nem adott standardok szerint zajlik, és nem kapnak utógondozást sem. Ez hozzájárul ahhoz, hogy kevesen tesznek feljelentést nemi erőszak miatt: mert a vizsgálatok nem támogató közegben zajlanak, mert kicsi a valószínűsége, hogy valakit nő fog megvizsgálni, és mert hiányoznak a megfelelő támogató szolgálatok.

Tanulmányok azt mutatják, hogy egy specializált, kevésbé intézményes szolgálat, amely érzékeny és szakszerű ellátást nyújt, csökkenti a magukat nemi erőszak esetén eleve megalázottnak érző nők traumatizáltságát, illetve előtérbe helyezi az erőszakot túlélők jóllétét és méltóságát.⁴⁶ Konklúziójuk, hogy a nők számára lehetővé kell tenni, hogy nő orvos vizsgálja meg őket, bizalmasan, nem egy zsúfolt rendelőben, és csak egyetlen, mindenre kiterjedő vizsgálaton kelljen részt venniük, amely magában foglalja az orvosi kezelést és a bizonyítékok gyűjtését, dokumentálását is. Emellett fel kell számukra ajánlani a további orvosi kezelés és tanácsadás lehetőségét, illetve a gyógyulásukat segítő szolgálatok igénybevételét is.

„A szexuális támadások áldozatainak mindenre kiterjedő, gender-érzékeny egészségügyi ellátásra van szükségük, hogy megbirkózzanak tapasztalataik fizikai és mentális egészségügyi hatásaival, és hogy segítsük gyógyulásukat az őket ért traumából. Szükségük van többek között terhességi vizsgálatra, terhességmegelőzésre, abortusz szolgáltatásra, a nemi úton terjedő betegségek szűrésére és/vagy megelőzésére, sérüléseik ellátására és pszicho-szociális segítségre ... A kezelés menetét megszabó

⁴⁵ Bírósági ügyirat, 2004.

⁴⁶ Liz Kelly: A Research Review on the Reporting, Investigation and Prosecution of Rape Cases. Her Majesty's Crown Prosecution Service Inspectorate, London, 2002.; Linda Regan, Jo Lovett és Liz Kelly: Forensic nursing: An option for improving responses to reported rape and sexual assault. Home Office Online Research Report 28/04, 2004. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/pdfs04/dpr31.pdf>.

protokollok sok szempontból hasznosak. Segítenek az egészségügyi ellátás színvonalának javításában; a protokollok szabványosítják a bizonyítékgyűjtést; emellett hasznos oktatási eszközöket jelentenek az egészségügyi szakemberek számára.”

„A vizsgálóhelyeknek lehetővé kell tenniük a mindenre kiterjedő, teljes kivizsgálást, és szabályozni kell, hogyan kell megvizsgálni a sérüléseket és milyen módon kell dokumentálni őket, illetve hogy milyen legyen a kezelés és az utógondozás.”

(World Health Organization: *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence* („Irányelvek a szexuális erőszak áldozatainak orvosi és jogi ellátásához”), Genf, 2003.)

A WHO felhívja a figyelmet az egészségügyi dolgozók szerepének fontosságára a szexuális támadások egyes eseteinek felismerésében és megfelelő kezelésében.⁴⁷ A szexuális erőszak áldozatainak gyakran fordulnak orvoshoz, még ha nem is mindig beszélnek sérüléseik okáról. Annak ellenére, hogy világszerte milyen elterjedt a családon belüli erőszak, az egészségügyi intézmények jellemző válasza sok országban az, hogy túlnyomórészt tagadják az ilyen eseteket, még akkor is, ha vannak látható jelei: olyan fizikai sérülések, mint például a bevert szem vagy foltotagatás nyomai a nyakon.⁴⁸

A Habeas Corpus Munkacsoport tagjainak beszámolója szerint az orvosok és a pszichológusok Magyarországon általában nem tesznek fel releváns kérdéseket, ha olyan nők fordulnak hozzájuk, akiknek a sérülései eredhetnek családon belüli erőszakból, még akkor sem, ha erre nyilvánvaló jelek utalnak. Feljegyzéseik csak azt tartalmazzák, amit a nő elmondott nekik. Ha csak fizikai sérülésekről számol be, nem teszik fel a kérdést, hogy szexuális támadás is érte-e.

Amellett, hogy azonnali egészségügyi ellátást nyújt, az egészségügyi szektor abban is fontos szerepet játszhatna, hogy továbbutalja az áldozatokat más szolgálatokhoz, amelyekre esetleg később szükségük lehet, például szociális vagy jogi segítő szolgálatokhoz. Az egészségügyi dolgozóknak arra is lehetőségük van, hogy összegyűjtsék és dokumentálják a támadás körülményeinek megerősítésére szolgáló bizonyítékokat, és azonosítsák az elkövetőt, illetve leírják az esemény egészségre gyakorolt hatásait. Ha az egészségügyi ellátásban szabvány nyomtatványokat használnának a bizonyítékgyűjtéshez és a dokumentáláshoz, az nemcsak megerősítené a bizonyítékgyűjtést nemi / szexuális erőszak esetén, hanem az áldozatok kezelését is javítaná.

Az Európa Tanács ajánlása: a tagállamok

„23. biztosítsák, hogy az áldozatok bármiféle megkülönböztetés nélkül azonnali és átfogó segítséget kapjanak egymással együttműködő szakmai intézményektől, akár tesznek feljelentést, akár nem, beleértve az orvosi és igazságügyi orvosi vizsgálatot és kezelést, a poszttraumatikus lelki és szociális támogatást és a jogi segítséget; mindezeknek bizalmasnak és ingyenesnek kell lenniük, 24 órás rendelkezésre állással; (...)

---

⁴⁷ World Health Organization: *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence*, Genf, 2003.

⁴⁸ Kiadatlan összefoglaló Betlen Annától, aki részt vett az „Európai Hálózat a Konfliktusokról, Nemi Serepekről és Erőszakról” 6. szakértői találkozásán (6th Expert Meeting of the European Network on Conflict, Gender and Violence, Bécs, 2001. október 11-13.), Patrizia Romito (Trieszti Egyetem, pszichológia tanszék) előadásáról.

25. tegyenek meg minden szükséges lépést, hogy biztosítsák: az igazságügyi orvosi bizonyítékok összegyűjtése standard protokollok szerint zajlik;
26. tegyék elérhetővé az áldozatok számára közérthetően megfogalmazva, hogy milyen jogaik vannak, milyen szolgáltatásokat vehetnek igénybe, milyen lépéseket tehetnek, akár kívánnak feljelentést tenni, akár nem, és hol kaphatnak további pszichológiai, orvosi, szociális és jogi segítséget;
27. támogassák az együttműködést a rendőrség, az egészségügyi és szociális ellátó rendszerek és az igazságügy között..., és támogassák az együttműködést a témában jártas civil szervezetek között is;
28. támogassák olyan szolgáltatások megalapítását, mint az anonim, ingyenes telefonos segélyvonalak az erőszak áldozatai vagy azok számára, akiket erőszak fenyeget; rendszeresen monitorozzák a hívásokat és értékeljék a segítségnyújtásról szóló adatokat (az adatvédelmi szabályok tiszteletben tartásával);
29. biztosítsák, hogy a rendőrség és más törvényvégrehajtó testületek az áldozatokat megfelelően fogadják és kezeljék, emberi jogaik és méltóságuk tiszteletben tartásával, és bizalmasan kezeljék a panaszokat; biztosítsák az áldozatok azonnali kihallgatását; a kihallgatást végezze speciálisan erre képzett személyzet, lehetőleg nő, ha az áldozat így kívánja;
30. ezért növeljék a nők számát a rendőrség minden szintjén; (...)
33. tegyék meg a megfelelő intézkedéseket, hogy biztosítsák: egyetlen áldozat se szenvedjen a másodlagos viktimizációtól vagy az érzéketlen bánásmódtól sem a rendőrségen, sem az egészségügyi és szociális ellátást nyújtó intézményekben, sem a bíróságokon.”

(Miniszteri Bizottság, Ajánlás (2002) 5)

5. Előítélet és stigmatizáció

A rendőrség többszörösen említést tesz arról (interjúkban, éves beszámolóiban), hogy kevés nő tesz feljelentést nemi erőszak és más szexuális bűncselekmények miatt, és azt is hangsúlyozzák, hogy családon belüli erőszak esetén ennek gyakran gazdasági okai vannak. Ám nem végeznek teljes körű vizsgálatot annak feltárására, hogy miért tesznek kevesen feljelentést, és nem vizsgálják alaposan az okokat.

Annak, hogy a nők nem fordulnak a rendőrséghez, sok és többszörösen összetett oka van. A nők gyakran azt mondják, hogy félnek a bántalmazó és társai bosszújától, hogy közösségük megveti és nevetségessé teszi őket, és nem bíznak a bűnügyi igazságszolgáltatási rendszerben és az egészségügyben.

Magyarországon mélyen gyökerező attitűdök élnek a köztudatban a nőkkel és a szexszel kapcsolatban, még a nők körében is. Egy Magyarországon készült felmérés azt találta, hogy a megkérdezett nők 2,2%-a mondta azt, hogy élete során megerőszakolták.⁴⁹ Ám további 7,6%-uk mondta azt, hogy a férje vagy a partnere kényszerítette már szexuális együttlétre – viszont ők a kényszert nem határozták meg nemi erőszakként. Ugyanebben a kutatásban a megkérdezett nők 35% gondolta úgy, hogy a nők felelősek a nemi erőszakért.

49 Tóth Olga: Erőszak a családban. TÁRKI Társadalompolitikai Tanulmányok 12., Budapest, 1999.

Egy 2006-ban végzett felmérés szerint, amelyben csaknem 1200 embert kérdeztek meg, a megkérdezettek 62%-a nem tudta, hogy a házasságon belüli nemi erőszak bűncselekménynek minősül: a férfiak több mint 41%-a és a nők csaknem 56%-a gondolta azt, hogy a nemi erőszakot házasságon belül nem bünteti a törvény Magyarországon, és a válaszadóknak csaknem 12%-a mondta, hogy nem tudja a választ.⁵⁰ Ugyanezen felmérés szerint a válaszadók több mint 32%-a gondolta úgy, hogy a nők is felelősek, ha megerőszakolják őket (a válaszadó férfiak csaknem 40%-a, illetve a nők valamivel több mint 25%-a).

Amikor a házasságon belüli erőszakot kriminalizálták 1997-ben, nagyon sok ellenérv hangzott el a törvénymódosítás ellen a Parlamentben és a médiában is. Sokan kifejezték aggodalmukat, hogy az új törvényt hogyan fogják majd használni.⁵¹ Azt az általánosan elterjedt tévhitet, hogy a házasságon belüli nemi erőszak „átlagos” házasságokban történik, amikor a férfiak éppen szexuális kapcsolatot akarnak létesíteni, és ezt túlságosan erőteljesen fejezik ki, nem támasztják elő sem az áldozatok beszámolóit, sem a kutatási tapasztalatok. A házasságon belüli erőszak nem a szexről szól, hanem a hatalomról, és általában olyan kapcsolatokban történik, amelyekben a bántalmazás más formái is megjelennek. Azok a „viccek”, amelyek szerint a nők szeretik, ha megerőszakolják őket, azt tükrözik, hogy sokan tagadják az erőszak realitását, és hogy széles körben elterjedt az a nézet, hogy a nőknek hajlandónak kell lenniük a szexuális együttlétre, amikor csak a partnerük akarja.

A nők attól tartanak, hogy a családjuk, későbbi partnerük vagy barátaik is stigmatizálják és hibáztatják őket, ha megtudják, hogy partnerük bántalmazta és megerőszakolta őket.

„...az esküvő napján elcsattant az első pofon. Utána folyamatosan vert. (...) Mikor szültem, és hazamentem a kórházból, megerőszakolt. (...) Utána nem akartam vele lefeküdni. (...) Ezt sokáig nem mondtam el senkinek. Anyukámnak is csak évekkel később. (...) A tárgyaláson szó volt a megerőszakolásról, ekkor tudta meg az élettársam is, hogy velem ilyen történt korábban. Szégyelltem is, hogy ő ezt hallotta. Félttem, hogy elítélnék ezért, nagyon szégyelltem magam.”⁵²

A nők azt is gyakran gondolják, és joggal, hogy az emberek nem hiszik el, hogy egy jól képzett és sikeres férfi megerőszakolhatja vagy bántalmazhatja a partnerét.

„Külsőleg semmi nem látszott rajta. Kétdiplomás volt. Ha mentem segítségért, az ismerősök azt mondták, hogy ugyan mit akarok, amikor a férjem olyan intelligens, és nagyon jól keres. A pszichológusnő azt mondta, hogy kössek kompromisszumot és tűrjek.”⁵³

A nők gyakran attól félnek, hogy ha fellépnek a bántalmazás ellen, további támadástól kell tartaniuk. Még akkor is, ha ők a közösen használt lakás tulajdonosai, előfordul, hogy a partnerük

50 MEDIÁN Közvélemény- és Piackutató Intézet, 2006. Publikálatlan adatok. A MEDIÁN felajánlása az Amnesty International számára.

51 Lásd például. Kovács Gyula: „Az erőszakos közösülés.” Magyar Rendészet, 2000/1.

52 Rédei Dorottya, Sáfrány Réka, Tóth Herta: Családon belüli erőszak és bűnelkövetés: A családon belüli erőszak jelenségének kutatása női és férfi fogvatartottak körében. Kutatási összefoglaló. Magyarországi Női Alapítvány, 2005, p. 23.

53 Nagy Henrietta: Holtomiglan? A családon belüli erőszak. Tanítómester Kft., 2005, 79. o.

nem akarja elhagyni a lakást, a rendőrség pedig nem segít, ha nem történik komoly sérüléssel járó fizikai erőszak. A nők úgy érezhetik, hogy minden arra kényszeríti őket: viseljék el az erőszakot csendben. Ahogyan egy bántalmazott anya lánya fogalmaz:

„A végén már, ha azt akarta, hogy pár napig biztosan nyugalom legyen, akkor nem állt ellen a közeledésének. Jóformán megerőszakolta. Megalázta nem egyszer, nemcsak testileg, de lelkiileg is.”⁵⁴

A hallgatás fakadhat a gazdasági függésből vagy a bántalmazó partnertől való fizikai félelemből is. Magyarországon a vidéki kisközségekben és a kisgyermekes anyák körében különösen magas a munkanélküliség.

2004-ben Mária férjét 3 év 4 hónap börtönbüntetésre ítélte a bíróság, mert megerőszakolta őt és mert ezzel veszélyeztette kiskorú gyermekeiket, akik rendszeresen tanúi voltak az erőszaknak, illetve mert magánlaksértést követett el: betörte Mária édesanyjának az ajtaját és az utcán is bántalmazta menekülő feleségét. (Ezt rendőrök látták meg, és letartóztatták a bántalmazót.) Mária és az édesanyja is félt tőle, és Mária azért is aggódott, hogy nem tudja miből nevelni a gyerekeit. Mária édesanyja tagadta, hogy tudomása lenne róla, hogy a veje bántalmazza a lányát, bár ennek ellentmondott, hogy az egyik gyermek elmondta: otthonról rendszerint a nagymamához menekültek, az anyjukkal együtt. A bírósági ügyirat szerint Mária azt kérte, hogy férje enyhe büntetést kapjon, „a család egységének mihamarabbi helyreállása érdekében.”⁵⁵

Sok nőt az tart távol a feljelentéstől, hogy fél, mert nem tudja, mit várhat a rendőrségtől. A fogyatékkal élő nők vagy azok, akiknek nem a magyar az anyanyelvük, különösen nagy nehézségekkel kell hogy szembenézzenek, ha jelenteni akarják a hatóságoknak, ami velük történt.

Az Európa Tanács ajánlása:

„13. Az egyes államok szervezzenek felvilágosító kampányokat a nők elleni férfierőszak ellen, hangsúlyozva, hogy a férfiak felelősek a tetteikért, és arra bátorítva őket, hogy elemezzék az erőszak működési mechanizmusait és hagyjanak fel az erőszakos viselkedéssel.”

(Miniszteri Bizottság, Ajánlás (2002) 5, 35.)

⁵⁴ Nagy Henrietta: Holtomiglan? A családon belüli erőszak. Tanítómester Kft., 2005, 139. o.

⁵⁵ Bírósági ügyirat, 2004.

6. Javaslatok a kormánynak

Az Amnesty International felszólítja a magyar kormányt, hogy

Módosítsa a vonatkozó törvényeket

- Módosítsa a Büntető törvénykönyvet (197., 198. §), hogy az a nemi erőszakot és a szexuális erőszak más formáit egy személy fizikai, pszichológiai és szexuális szabadsága és integritása ellen irányuló bűncselekményekként határozza meg, ne „nemi erkölcs elleni” bűncselekményekként.
- Módosítsa a Büntető törvénykönyvet (197., 198. §) úgy, hogy az tükrözze a nők szexuális önrendelkezéshez és fizikai integritáshoz való jogát, azzal, hogy a nemi erőszak és a szexuális erőszak más formáinak megállapításához a konszenzus vagy a beleegyezés bizonyítását teszi követelménnyé, nem a fizikai ellenállás bizonyítását. A törvény soroljon fel példaként olyan helyzeteket, amikor a konszenzus vagy a beleegyezés nincs jelen / nem történik meg (például amikor egy személy azért nem tanúsít ellenállást, mert komoly sérüléstől kell tartania, vagy mert túlságosan nagy mennyiségű alkoholt fogyasztott).

Biztosítsa a megfelelő igazságszolgáltatást és jogorvoslatot

- Vizsgálja felül, értékelje és foganatosítsa a rendőrség nyomozó munkáját meghatározó törvényeket, eljárási szabályokat és intézkedéseket – különösen ami az első reakciót, a panaszok dokumentálását és nyomon követését (beleértve azokat az eseteket is, amikor az áldozat nem tesz feljelentést), a bizonyítékok gyűjtését, az orvosi vizsgálatot, a tanúvallomásokat és a gyanúsítottak kikérdezését vagy letartóztatását illeti –, hogy biztosítsa: nemi erőszak, más szexuális bűncselekmények vagy családon belüli erőszak esetén éppolyan szigorúan alkalmazzák őket, mint más, személy elleni súlyos bűncselekmények esetében.
- Állítson fel speciális központokat, például nemierőszak-krízisközpontokat, hogy az orvosi vizsgálatokat a lehető legmegfelelőbben végezzék el a hatékony nyomozás érdekében, és támogató/segítő szolgálatokkal segíthessék a panaszosokat (lásd alább). Ezek a központok lehetnek például kórházakban is.
- Alapozzon meg hatékony mechanizmusokat, amelyek lehetővé teszik, hogy a rendőrség azonnali lépéseket tehessen a szexuális vagy családon belüli erőszak elkövetői ellen, például tanúvédelmi programok kidolgozásával, amelyek célja a nemi, szexuális vagy családon belüli erőszak túlélőinek és tanúinak védelme, hogy az áldozatoknak és a tanúknak ne kelljen fenyegetéstől vagy megtorlástól tartaniuk a büntetőügy lefolyása előtt, annak folyamán és azután sem.

- Biztosítsa, hogy a nemi erőszakkal vagy más szexuális bűncselekményekkel, illetve családon belüli erőszakkal kapcsolatos ügyeket speciálisan erre képzett ügyészekhez utalják.
- Biztosítsa a bíróság épülete és a tárgyalóterem megfelelő ellenőrzését, hogy megvédje a tanúkat, az áldozatot is beleértve, a fenyegetéstől és a megfélemlítéstől. Megfontolandó egy támogató személy jelenlétének biztosítása, vagy a kivetítő használata, hogy a tanúknak, az áldozatot is beleértve, ne kelljen találkozniuk a vádlottal vagy a tárgyaláson megjelentőkkel.
- Biztosítsa, hogy gyors, alapos, független és nem részrehajló nyomozást végezzenek minden esetben, ha panasz merül fel a rendőrség munkájára nemi erőszak és más szexuális bűncselekmények esetén. Azokat a rendőröket és tisztviselőket, akik nem teljesítik törvényes kötelességüket, hogy megvédjék a nőket és megelőzzék az erőszakot, amikor ez nyilvánvalóan kötelességük, az igazságszolgáltatás elé kell állítani.
- A visszaesés megelőzésének érdekében dolgozzon ki speciális kezelési programokat a nemi erőszak, más szexuális erőszakos bűncselekmények és családon belüli erőszakos bűncselekmények elkövetői számára, a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak területén megfelelő szakértelemmel rendelkező szakemberek és civil szervezetek bevonásával.

Biztosítsa a megfelelő szakmai standardokat és a szakemberek képzését

- Gyűjtsön adatokat és publikálja ezeket a nemi erőszakról, más szexuális bűncselekményekről és a családon belüli erőszakról, különösen
  - o ezeknek a bűncselekményeknek az elterjedtségéről;
  - o a rendőrséghez fordulók pontos számáról – akkor is, ha nem indul nyomozás –, és arról, hogy hány panaszt vonnak vissza, hány esetben utasítja el a rendőrség vagy az ügyészség a nyomozást;
  - o a vádemeléshez vezető panaszok számáról.
- Kutassa vagy kutattassa a következőket:
  - o a panaszok alacsony számának okai;
  - o azon lányok és nők tapasztalatai, akik feljelentést tesznek nemi erőszak miatt;
  - o példák legjobb gyakorlatokra, hogy az állam teljesítse kötelességét, és tegyen meg mindent a nemi erőszak, más szexuális bűncselekmények és a családon belüli erőszak megelőzése, az elkövetők üldözése és az áldozatok védelme érdekében a nemzetközi normák szerint.
- A kutatási eredmények szolgáljanak a releváns intézkedések, törvényhozási és képzési

kezdemenyezések alapjául.

- Fordítsa le, terjessze és integrálja az egészségügyi szakemberek képzésébe a World Health Organization (Egészségügyi Világszervezet) 2003-as *Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence* („Írányelvek a szexuális erőszak áldozatainak orvosi és jogi ellátásához”) című kiadványának anyagát.
- Szervezen és anyagilag is támogasson szakmai képzéseket a rendőrség, bírák, ügyészek, védőügyvédek és más érintettek számára, akik nemierőszak-túlélőkkel illetve a családon belüli erőszak áldozataival foglalkoznak. A képzésekben vegyenek részt szakértelemmel bíró civil szervezetek is, és tartalmazzák az alábbi témákat:
  - o a nők elleni erőszak természete, különösen ezeknek a bűncselekményeknek az összefüggésében, hogy eloszlassák mind az áldozatokra, mind az elkövetőkre vonatkozó előítéleteket és sztereotípiákat;
  - o írányelvek a hatékony nyomozáshoz és ítélethozatalhoz, annak biztosítására, hogy az elkövetők a bűncselekménynek megfelelő büntetést kapnak.
- Emelje a törvényszéki orvosi vizsgálatok színvonalát, szabja meg a nemi erőszakot, más szexuális bűncselekményt vagy családon belüli erőszakot túlélők kivizsgálásának és kezelésének normáit protokollok és szabványos útmutatók bevezetésével, amelyek a legjobb gyakorlatokon alapulnak, hogy az egészségügyi szakemberek ezek alapján gyűjtsék össze és dokumentálják a bizonyítékokat.
- Támogassa az áldozatokat, amelynek része az is, hogy a hatóságok úgy gyűjtsenek bizonyítékokat, hogy nem gyakorolnak rájuk nyomást, hogy tegyenek vagy éppen ne tegyenek feljelentést; kerüljék a nyomozás és a bírósági per folyamán az olyan eljárásokat és gyakorlatokat, amelyek újra traumatizálják az áldozatokat és ahhoz vezetnek, hogy nem akarják folytatni az ügyet.
- Segítse elő, hogy az áldozatokat lehetőleg nő orvosok vizsgálják meg.
- Biztosítsa, hogy tanúvédelmi programok szolgálják a tanúk védelmét az eljárás előtt, közben és után, például bírósági elrendelésekkel a panaszosok és a tanúk védelme érdekében.
- Érje el, hogy a bűnügyi igazságügyi rendszer egészét a nemi szerepeket figyelembe vevő perspektíva jellemezze.

Nyújtson megfelelő támogatást és szolgáltatásokat az erőszak túlélői számára

- Biztosítsa, hogy a rendőrség a helyszínre érkezésekor informálja az áldozatot a rendelkezésre álló támogató szolgálatokról, beleértve a menedékeket és a krízisközpontokat nemi erőszak, más szexuális erőszakos bűncselekmények és családon belüli erőszakos bűncselekmények esetén. Ezt az információt csak a sértett kapja meg,

ne a bántalmazó jelenlétében, és attól függetlenül, hogy kért-e ilyen információt.

- Állítson fel speciális központokat, például nemierőszak-kризisközpontokat, hogy ezzel támogassa a panaszosokat, illetve hogy megfelelő orvosi ellátást, pszichológiai segítséget, krízisintervenciót, érdekképviseletet és jogi tanácsadást kaphassanak; emellett ezekben folytassanak minőségi törvényszéki orvosi gyakorlatot a hatékony nyomozás érdekében (lásd fentebb). Ezek a központok lehetnek például kórházakban.
- Nyújtson és támogasson szakmai képzéseket, írjon elő irányelveket az egészségügyi szakemberek, szociális munkások és mások számára, akik szolgáltatást nyújtanak nemierőszak-túlélőknek, illetve más szexuális bűncselekmények és családon belüli erőszak túlélőinek. Ezek kidolgozásában és megvalósításában vegyenek részt a nők elleni erőszak és a családon belüli erőszak területén szakértelemmel bíró szakemberek és civil szervezetek is, és tartalmazzák az alábbi témákat:
  - o a nők elleni erőszak természete, különösen ezeknek a bűncselekményeknek az összefüggésében;
  - o a társadalmi előítéletek a nők elleni erőszakkal kapcsolatban;
  - o tanácsadás a rendelkezésre álló szolgáltatásokról, például menedékek, támogató szolgálatok, jogi segítő szolgálatok.
- Biztosítsa a szakmai támogatást, beleértve a pszichológiai támogatást a nemi erőszak, más szexuális bűncselekmények és családon belüli erőszak túlélői számára, akik tanúskodnak a rendőrségen vagy a bírósági tárgyalások során.
- Létesítsen és támogasson menedékházakat a családon belüli nemi erőszak elől menekülő nők számára, és biztosítsa, hogy azok a nők, akiknek ilyen bűncselekménytől kell tartaniuk, ne veszítsék el a jogukat az otthonuk felett, amelyben bántalmazó partnerükkel éltek.

Informálja a nyilvánosságot és biztosítsa a megfelelő oktatást

- Szervezzen és támogasson a nyilvánosság számára oktató kampányokat arról, hogy a nőknek joguk van erőszak nélkül élni, hogy a nemi erőszak és az erőszak más formái a nők és a férfiak közötti egyenlőtlen hatalmi viszonyok megnyilvánulásai, amelyek ahhoz vezettek, hogy a férfiak gyakran uralkodnak a nők fölött és a nőket hátrányos megkülönböztetés éri.
- Egészségügyi dolgozókkal és civil szervezetekkel együttműködve készítsen és terjesszen oktató és információs anyagokat a nemi erőszak, más szexuális bűncselekmények és családon belüli erőszak túlélőinek rendelkezésére álló szolgálatokról.
- Tegye az általános és a középiskolák tananyagának részévé az oktatást a nemek közötti egyenlőségről és a kölcsönös tiszteletről, illetve a nők elleni erőszak megelőzéséről.